

KARLOVA UNIVERZITA V PRAZE

Diplomová práce

Jana Remková

Praha 2012

Karlova univerzita v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

Diplomová práce

**Specifika vzdělávání národnostních menšin
ze států bývalého Sovětského svazu v ČR**

Specifics of the education of ethnic minorities from the former Soviet
Union in the Czech Republic.

Bc. Jana Remková

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Felcmanová

Forma studia: kombinované

Ročník: III.

Praha 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Všechny použité zdroje uvádím v seznamu použité literatury.

.....

Jana Remková

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Lence Felcmanové za odbornou pomoc při tvorbě diplomové práce. Rovněž děkuji agentuře GoStudy za možnost získání praktických zkušeností ve výuce cizinců.

ANOTACE

Diplomová práce „Specifika vzdělávání národnostních menšin ze států bývalého Sovětského svazu v České republice“ se zabývá problematikou vzdělávání žáků z uvedených zemí, hlavně cestou, kterou musí tito studenti projít, než se dostanou na vybrané školy. Klade důraz na souhrn zákonů a norem daných státem a na možnosti národnostních menšin v České republice, které jsou spojeny převážně se studiem na vysokých školách.

Poukazuje na to, že daná problematika je v české společnosti aktuální a je potřeba věnovat jí stále větší pozornost.

ANNOTATION

The thesis "The specifics of education of national minorities from the former Soviet union in the Czech Republic" deals with the issue of educating students from mentioned countries, mainly the process students need to complete in order to get to desired colleges. It highlights group of national laws and standards as well as opportunities for minorities in the Czech Republic connected mostly to higher education.

It also points out that this is a current issue in the Czech society and deserves growing attention.

KLÍČOVÁ SLOVA

bydlení, cizinec, jazykový kurz, kulturní rozdíly, národnostní menšiny, nostrifikace, přijímací zkoušky, přípravné kurzy, státy bývalého Sovětského svazu, trvalý pobyt, vizum, vysoká škola, vzdělání, zákon

KEY WORDS

Living, foreigner, language courses, cultural differences, national minority, nostrification, entrance exams, preparatory course, former Soviet union, permanent residence, visa, university, education, law

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY	3
1.1 ODLIŠNOSTI V KULTURÁCH.....	7
2 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY ZE STÁTŮ SSSR.....	10
2.1 SPECIFIKA V ČR NEJZASTOUPENĚJŠÍCH MENŠIN.....	11
2.1.1 RUSKÁ MENŠINA.....	11
2.1.2 UKRAJINSKÁ MENŠINA	14
3 SOCIÁLNÍ INTEGRACE STUDENTŮ ZE TŘETÍCH ZEMÍ V ČR.....	16
3.1 INTEGRACE – CESTA K SOUŽITÍ.....	19
3.2 POLITIKA INTEGRACE CIZINCŮ VLÁDY ČR	20
3.2.1 KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ	20
3.3 STUDENTI	22
4 CESTA DO ČESKÉ REPUBLIKY A POBYT V NÍ	24
4.1 PRÁVNÍ NÁLEŽITOSTI V ČR.....	24
4.1.1 Změny v řízení o udělení dlouhodobého víza.....	24
4.1.2 Nové požadavky na doklad o zajištění ubytování	28
4.1.3 Nové požadavky na doklad o cestovním zdravotním pojištění	29
4.1.4 Nové požadavky na prokázání zajištění prostředků k pobytu	31
5 VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ	33
5.1 Problémy při vzdělávání cizinců.....	35
5.1.1 Jazyková bariéra a výuka češtiny pro cizince	35
5.1.2 Nedostatek informací.....	35
5.2 Typy škol.....	37
5.3 NOSTRIFIKACE.....	38
5.3.1 Základní, střední a vyšší odborné školy.....	41
5.3.2 Vysoké školy.....	42

5.3.3	Náležitosti nutné k nostrifikaci	43
5.3.4	Studium vysoké školy	45
6	ZNALOST ČESKÉHO JAZYKA	47
6.1	KURZY ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE	52
6.2	SOUČASNÁ SITUACE A MOŽNÁ ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	59
6.3	AGENTURA GOSTUDY	62
6.3.1	NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMY PŘI VÝUCE	65
7	VÝZKUM	66
7.1	CÍL VÝZKUMU	66
7.2	METODY	66
7.2.1	VÝZKUMNÝ VZOREK	67
7.3	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	72
8	PROBLÉMY A NÁVRHY JEJICH ŘEŠENÍ	97
	ZÁVĚR	104
	POUŽITÁ LITERATURA	107
	SEZNAM OBRÁZKŮ	116
	SEZNAM TABULEK	116
	SEZNAM GRAFŮ	116
	PŘÍLOHY	117

ÚVOD

Současný svět je v pohybu, migrace lidí dosahuje velkých rozměrů, a tím se vytvářejí nové interetnické problémy a pro společnost tak vznikají nové úkoly, které je potřeba řešit. Týká se to i sféry vzdělávání, a zejména pak cizinců, kteří k nám přijíždějí získávat různé jeho stupně.

Proto Česká republika rok od roku rozšiřuje nabídku studijních možností pro zahraniční studenty. Celosvětový trend studia nejen vysoké školy nebo jejího úseku v zahraničí se týká i České republiky.

Úměrně se zájmem studentů o studium škol v České republice se zvyšuje i zájem o další problematiku včetně výuky českého jazyka, nostrifikace středoškolského vzdělání a již dosažených vysokoškolských diplomů, nutné pojištění pro pobyt v ČR, získání víza atd.

Během práce v agentuře GoStudy jsem se setkala s velkým počtem cizinců, kteří přijížděli do Prahy za účelem intenzivního studia českého jazyka a následného studia na vysokých školách. Tyto zkušenosti mi daly podnět pro psaní bakalářské práce a v návaznosti na ni i podnět pro pokračování v daném tématu v práci diplomové.

Diplomová práce se soustředí na možnosti studentů, kteří přijíždějí do ČR se zájmem o studium na vysokých školách, protože s takovými studenty se setkávám v každodenní praxi a agentura, ve které pracuji, se touto problematikou úzce zabývá.

Rovněž se domnívám, že téma neodmyslitelně patří do oboru speciální pedagogiky. Multikulturalita a práce s národnostními menšinami je nedílnou součástí práce speciální pedagogiky.

Práce si klade za cíl analyzovat a vyhodnotit pomyslnou cestu od prvotního nápadu studenta studovat v ČR přes všechny peripetie, které při této cestě musí překonat až po všechny požadavky a nutnosti, které při ní musí splnit.

Ve druhé části práce se nachází vyhodnocení dotazníkového šetření mezi studenty agentury GoStudy, které si kladlo za cíl identifikovat největší problémy související se vzděláváním cizinců v ČR z pohledu konkrétních jedinců.

Práce vychází z práce bakalářské a vzhledem k „mladosti“ oboru čerpá především z internetových zdrojů, jejichž aktualizace je flexibilnější než knižní publikace.

1 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Pojem menšina je mnohovýznamový. Samotný termín je přitom značně frekventovaný jak v odborné literatuře, tak v publicistice i v politické praxi. V jeho rámci jsou vymezovány i různé typy a kategorie etnických společenství. Také stávající definice pojmu národnostní menšiny jako společenský fenomén vznikají za zvláštních okolností, často v důsledku přelomových společensko-politických událostí.

„Národnostní menšiny se vyznačují tím, že disponují silným národním vědomím, které se opírá o historické, jazykové a kulturní tradice mateřského národa. Dichotomie vlastních postojů se pohybuje mezi identifikací se státem, v němž žijí, a současně určitou distancí od tohoto státu, jeho majoritní společnosti.“

(Šišková, 2008, s.90)

V mezinárodních dokumentech se proto často operuje s pojmoslovím etnické, náboženské a jazykové menšiny. Jejich definování se většinou omezuje na obecné konstatování, že se jedná o skupinu osob odlišující se ve větší nebo menší míře od ostatní populace státu, vůči které je také početně menší. V tomto smyslu se často připomíná i definice F. Capotortiho, zvláštního zpravodaje při Komisi pro lidská práva OSN, z roku 1951. Ta uvádí, že národnostní menšina je:

„Skupina osob, která je na rozdíl od ostatního obyvatelstva státu početně menší, nezažívá vedoucí postavení a její příslušníci – občané tohoto státu – vykazují v etnickém, náboženském nebo jazykovém ohledu znaky, jež je odlišují od ostatního obyvatelstva. Vykazují přinejmenším implicitně pocit sounáležitosti zaměřený na zachování vlastní kultury, vlastních tradic, vlastního náboženství nebo vlastního jazyka.“

Jako jedno z klasifikačních kritérií národnostních menšin se mnohdy uplatňuje také hledisko četnosti (jejího relativního počtu). Podle toho se vymezují tři typy národnostních menšin:

- společenství, které svou početností překračuje 10% obyvatelstva ve státě
- společenství v rozsahu 3-10% populace příslušného státu
- společenství nepřevyšující 3% populace příslušného státu

(Šišková, 2008)

Z geografického hlediska se hovoří rovněž o kompaktně nebo disperzně usídlených národnostních menšinách, o menšinách autochtonních (původních) či alochtonních (vzniklých v důsledku migrace, přistěhovalých), o jazykových menšinách apod.

(Šišková, 2008, s.91)

Specifický problém představuje rovněž vymezování pojmu národnostní menšina a etnická menšina/skupina.

Nejasnost vyplývá i z legislativního vymezení těchto pojmů, o čemž svědčí zvláště Listina základních práv a svobod, jejíž hlava třetí nese název „*Práva národnostních a etnických menšin*“. Zavádějící je také komentář k Listině V. Flega, který se omezuje na konstatování, že „*etnickou menšinu tvoří Cikáni. Romové tvoří národnost.*“

(*Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR, 1997, s.115*).

Podle Šiškové (2008) je charakteristickým znakem národnostních menšin především predispozice výrazného národního vědomí a různorodá fixace na mateřský národ, s nímž je spojují historické a kulturní tradice. Z kulturněantropologického hlediska je národnostní menšina určité společenství lidí, kteří společně sdílejí etnické, kulturní a jazykové znaky odlišné od většiny obyvatel státu a projevují společně přání být považováni za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka. V této souvislosti je příslušníky národnostních menšin kladen hlavní důraz na jazykové právo, šíření a přijímání informací v mateřském jazyce, vydávání vlastních tiskovin, právo na kulturní rozvoj a sdružování v občanských sdruženích a politických stranách nebo hnutích.

V politickém dokumentu Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v České republice, který vláda přijala v roce 1994 (*viz usnesení vlády ze dne 9. února 1994 č. 63*), byl pojem národnostní menšina definován jako společenství osob, které splňuje současně tyto znaky:

- trvale žije v ČR a je jejími občany
- sdílí etnické, kulturní a jazykové znaky, odlišné od většiny obyvatel státu
- projevuje společné přání být považováno za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka
- má dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství žijícímu na území ČR

Uvedené kritérium se následně stalo východiskem i legislativního vymezení pojmů „národnostní menšina“ a „příslušník národnostní menšiny“, jak to stanoví zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen menšinový zákon). V § 2 odst. 1 tento zákon stanoví, že „národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné ČR, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo“.

V § 2 odst. 2 stanoví, že „příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti“. Toto vymezení reflektuje rovněž článek 25 Listiny, který zaručuje specifická národnostní práva občanům ČR. Práva cizinců – osob s povolením k dlouhodobému či trvalému pobytu na území ČR – stanoví zvláštní předpisy (zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů).

1.1 ODLIŠNOSTI V KULTURÁCH

Česká republika se stává stále častěji přechodným (v menší míře i cílovým) místem mnoha skupin přistěhovalců. Zdrojem nedorozumění se stává specifické chování a jednání příslušníků jiných národností, které je, mimo jiné, výsledkem působení prvků, někdy pouze residuí odlišné (národní, etnické...) kultury. Ta je v průběhu antropogeneze předávána na vědomé i nevědomé úrovni z generace na generaci, v průběhu ontogeneze pak dotvářena a transformována vlastní rodinou a nejbližším okolím (zvyky a způsoby chování jedince a jeho rodiny, vlastní zkušenost).

Kultura je komplexní celek, který zahrnuje poznatky, přesvědčení, umění, právo, morálky, zvyky a další schopnosti nebo návyky, jež si člověk osvojuje jako člen společnosti.

(Buryánek, 2002, s.34)

Kultura klade důraz na předepsaný (normativní) způsob chování. Obsahuje společné, sdílené vzorce chování a za nerespektování pravidel se předpokládají sankce. Opakující se vzorce interakcí, vycházející z kulturních norem jsou určitým typem stability a snižují lidskou nejistotu. Také proto je respekt k vlastní kultuře pro mnohé cizince někdy až imperativem.

Co vlastně prožívají lidé, kteří se ocitají v cizí zemi? Obvykle prožívají psychologickou tíseň a tzv. akulturační stres. Čím větší je rozdíl mezi kulturami (kulturní distance), tím je soužití složitější a tím větší může být akulturační stres. Silná etnická identita pomáhá vypořádat se se stresem. Přistěhovalci většinou uplatňují strategii integrace (zachování vlastní kultury a určité přejímání kultury hostitelské země), dominantní populace však preferuje u imigrantů strategii asimilace (opuštění vlastní kultury a přejímání kultury hostitelské země). Kultura obsahuje také postoje a přesvědčení, týkající se života rodin, vzdělávání a výchovy. Děti (mladiství) a jejich rodiče jiné kultury nepřicházejí do škol (poraden) s deficitem, ale s odlišnostmi. V různých kulturách se odlišně hodnotí výchovné cíle, např. výchova k odpovědnosti, dovednosti školního typu, komunikace, kooperace, samostatnost, sebehodnocení, harmonie, skromnost, spontánnost, schopnost řešit konflikty a být dobrým občanem, disciplína, otevřenost, zdvořilost, přizpůsobivost, nezávislost, loajalita. Je třeba počítat také s různými zvyky, které se týkají angažovanosti a komunikace rodičů se školou. Různé jsou nejen „predispozice“ dětí k učení (poslušnost, způsob přemýšlení, vytrvalost...), ale i jejich zvyky a postoje k učení a ke škole vůbec.

Děti i rodiče odlišných etnik vstupují do interakcí s odlišnými (kulturou determinovanými) způsoby vnímání a hodnocení skutečnosti, s odlišnou komunikační etiketou, s jinými zvyklostmi ve verbální a neverbální komunikaci, ve způsobech oslovování, vyjadřování souhlasu, úcty, odporu apod. Také komunikace mezi dětmi a rodiči se v různých kulturách liší.

(Buryánek, 2002)

Vzdělávání a výchova mohou sehrát významnou roli při soužití lidstva v podmínkách kulturní variability. Stále více se proto podporuje multikulturní výchova i na základních školách. *(Multikulturní výchova je součástí osnov základních škol v předmětech vlastivěda, dějepis a občanská výchova).*

Multikulturní výchova (multicultural education) je připravena na sociální, politickou a ekonomickou realitu, kterou žáci prožívají v kultuře odlišných stycích s lidmi.

(Vasques, 1982, s.1267, podle Průcha, 2001)

2 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY ZE STÁTŮ SSSR

Diplomová práce se zaměřuje pouze na problematiku studentů ze států bývalého Sovětského svazu, protože právě tito studenti přijíždějí do agentury GoStudy, kde jsem zaměstnána a z kontaktu s nimi pramení moje přímá zkušenost.

Mezi státy bývalého SSSR řadíme:

- Bělorusko (hlavní město Minsk)
- Estonsko (hlavní město Tallinn)
- Litva (hlavní město Vilnius)
- Lotyšsko (hlavní město Riga)
- Moldavsko (hlavní město Kišiněv)
- Ukrajina (hlavní město Kyjev)
- Rusko (hlavní město Moskva)

Zakavkazské země:

- Arménie (hlavní město Jerevan)
- Gruzie (hlavní město Tbilisi)

Asijské republiky:

- Kazachstán (hlavní město Astana)
- Kyrgyzstán (hlavní město Biškek)
- Tádžikistán (hlavní město Dušanbe)
- Turkmenistán (hlavní město Ašchabad)
- Uzbekistán (hlavní město Taškent)
-

Do agentury GoStudy přijíždějí studenti z většiny těchto zemí. Osobní zkušenost nemám se studenty z Turkmenistánu a Arménie a z evropského Estonska, Lotyšska a Litvy.

2.1 SPECIFIKA V ČR NEJZASTOUPENĚJŠÍCH MENŠIN

Tato kapitola je krátce věnována národnostním menšinám, které jsou jedny z nejpočetnějších v České republice, a zároveň je moje praxe ve výuce těchto studentů nejširší.

2.1.1 RUSKÁ MENŠINA

Demografické údaje o počtu příslušníků ruské národnosti v českých zemích se v jednotlivých sčítáních lidu od roku 1921 prolínaly s údaji o Ukrajincích či Karpatorusech. Teprve ve sčítání roku 1991 bylo samostatně vyhodnoceno přihlášení se k ruské národnosti, podle něhož žilo v ČR 5062 (0,1%) Rusů. Podle kvalifikovaných odhadů je zřejmé, že uvedený počet je poddimenzovaný (obdobně jako u jiných národností), a proto ho lze považovat pouze za rámcový orientační ukazatel. Podle cenzu 2001 uvedlo ruskou národnost v ČR 12 369 osob, mateřský jazyk ruštinu přitom deklarovalo 19 416 osob. Podle zastánců ruské menšiny i kvalifikovaných odhadů je však počet Rusů v ČR mnohonásobně vyšší. Jejich geografické usídlení v ČR je celoplošné, s větší mírou koncentrace v Praze, Karlových Varech, Brně a dalších větších městech.

V soukromém životě menšiny je ruský jazyk používán velmi intenzivně. Ve veřejném životě se všichni snaží co nejdříve naučit a používat češtinu. Nedostatečná znalost českého jazyka způsobuje však často komplikace při jednáních na úřadech. Ruská menšina má proto zájem tyto komplikace odstraňovat v rámci adaptačních seminářů, na něž chce získat finanční podporu státu.

(*www.vlada.cz*)

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celá ČR	12605	14747	16627	18954	23278	27178	30395	31941	30282
Karlovy Vary	929	1 198	1 199	1 393	1 753	2 173	2 433	2 571	-
Praha	6 428	7 495	8 588	9 782	13055	15468	17509	18703	-

Tabulka 1: Vývoj počtu cizinců s občanstvím RF

Vývoj počtu cizinců s občanstvím Ruské federace od roku 2003 uvádí výše uvedená tabulka. Tabulka zobrazuje celkové údaje za Českou republiku a za dvě města (Praha a Karlovy Vary, resp. okres Karlovy Vary) s procentuálně nejvyšším zastoupením této menšiny.

Rusové v Česku představují podle prvotních, velmi sporých informací pravděpodobně spíše specifický typ imigrační komunity (viz *blíže hypotézy v Drbohlav a kol. 1999*). Zatímco kvantita ruské imigrační komunity, alespoň v oficiální, registrované podobě je známa, její “kvalitativní”, strukturální parametry zatím nebyly systematicky zkoumány, dostatečně odhaleny.

Při studiu ruské komunity v Česku nelze opomenout dva následující rysy, které předurčují této komunitě jisté svébytné postavení:

1) V české veřejnosti je stále patrný negativistický pohled vůči všemu “ruskému”, což pramení především z nezapomenutého vpádu spojeneckých vojsk v roce 1968;

2) I na území Česka se již projevuje novodobá éra “ruského mafiánství”, která dnes již dosahuje věhlasu srovnatelného s tradiční italskou mafií, a to nejenom na evropském kontinentu (*např. Finckenhauer – Waring 1998*).

Výrazným rysem je to, že ruští respondenti nemají výraznější problémy v materiálním zajištění svých rodin. Naopak, často jde o imigranty movité nebo velmi movité.

O tom svědčí nejenom vlastní subjektivní hodnocení relativní úspěšnosti jejich pracovních aktivit v Česku, ale i jimi uváděné důvody, které je vedly k opuštění Ruska. Nedominují totiž důvody v širokém smyslu ekonomické (i když se přirozeně vyskytují), ale významem je předčí důvody spjaté s politickou nestabilitou Ruska a obavami o vlastní bezpečí (spjato především s růstem kriminality). Jsou specifickou imigrační skupinou, jejímž charakteristickým rysem je její uzavřenost vůči majoritní společnosti. Na jedné straně je zřejmé, že ve sledované skupině převládá spíše spokojenost s pobytem v Česku

a také nejsou zaznamenány výraznější problémy vztahů s majoritní populací a jejími strukturami

(Drbohlav, Lupták, Janská, 1999)

2.1.2 UKRAJINSKÁ MENŠINA

Podle cenzu z roku 1991 se k ukrajinské národnosti v ČR přihlásilo celkem 8220 sčítaných osob, v roce 2001 pak 22 112 osob. Podle vlastních odhadů zástupců ukrajinské menšiny je však jejich počet vyšší, tzv. historickou část tvoří zhruba 10 000 osob, přičemž nová migrační vlna po listopadu 1989 představuje přibližně 50 000 osob. Hlavními místy usídlení Ukrajinců jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava.

V soukromí se běžně mluví ukrajinsky, veřejně jsou v ukrajinském jazyce podávány informační letáky, pozvánky, apod., veřejně přístupné přednášky s danou problematikou je rovněž možno vyslechnout v ukrajinském jazyce.

(www.vlada.cz)

Po rozpadu Sovětského svazu Ukrajina, jako i mnoho jiných nově vzniklých států, čelila mnohým politickým, ekonomickým a sociálním změnám, které výrazně ovlivnily život místního obyvatelstva a zároveň odstartovaly novou vlnu masové emigrace, jejíž jednou z možných destinací se stala Česká republika, která má v evropském migračním prostoru poměrně specifický status daný jak její geografickou polohou, tak i politickou a ekonomickou situací. Zatímco první polovina devadesátých let minulého století byla charakteristická prakticky neomezeným

režimem pobytu občanů Ukrajiny, od roku 2000 jejich pobyt na území ČR podléhá vízové povinnosti.

Ukrajinci pobývající v současné době v ČR jsou ekonomicky aktivní. Pokud jde o účel dlouhodobého pobytu, jsou Ukrajinci v České republice častěji za účelem zaměstnání (kolem 40 %) a podnikání (kolem 30 %) a méně často za účelem sloučení rodiny (kolem 15 %).

(www.cizinci.cz)

Dále příkládám zatím nejaktuálnější zpracování počtu cizinců z Ukrajiny dle Českého statistického úřadu:

Ukrajinci v ČR 2007

UKRAJINCI S POVOLENÝM POBYTEM 125 407

UKRAJINCI S DLOUHODOBÝM POBYTEM (2006) 77
186

UKRAJINCI, kteří získali české občanství (2001 - 7):
2377

Zdroj: ČSÚ 2008

Přestože se Ukrajinci dnes vyskytují na celém území Česka, absolutně nejvyšší zastoupení legálně pobývajících Ukrajinců (k polovině roku 2000) má Praha a středočeská oblast (dohromady 27,729 osob).

(www.cizinci.cz)

3 SOCIÁLNÍ INTEGRACE STUDENTŮ ZE TŘETÍCH ZEMÍ V ČR

Proces integrace přistěhovalců zahrnuje řadu dimenzí v rámci života hostitelské společnosti, které se vzájemně doplňují a prolínají: 1/4 sociální, která zahrnuje oblast bydlení, trvalého usídlení, délku pobytu, kvalitu a místo bydlení, prostorovou mobilitu, zdravotní péči, sociální zabezpečení a sjednocování rodin, 1/4 ekonomickou, která se vztahuje k trhu práce, přístupu na něj, ekonomického postavení a možnosti dosažení určitého stupně životní úrovně a určitého stupně spotřeby statků, 1/4 kulturní, která zahrnuje získání klíčových kompetencí přijímající společnosti při zachování kompetencí původních a která se týká jazykových schopností, schopností komunikace, přístupu k informacím, vzdělávání a udržování tradic, náboženství a etnicity, 1/4 politickou, kterou tvoří volební právo, právo účasti na společenských a politických diskurzech, přístup k veřejným službám, participace na rozhodování a formy veřejného sebevystupování.

Vedle těchto základních dimenzí společenského života by měl mít přistěhovalec možnost začlenit se do primárních vztahů a sociálních sítí přijímající společnosti, a to jak ve vztahu k jejím jednotlivcům, tak ve vztahu k institucím reprezentujícím zájmy této společnosti. Jen tak je totiž proces integrace přistěhovalce završen v subjektivní rovině pocitem sounáležitosti s přijímající společností a identifikací se sociálními skupinami, které se v ní vyskytují. Základním rámcem pro celý tento proces je ovšem integrace imigranta v souladu s právním systémem přijímající společnosti.

Pro přistěhovalce ze třetích zemí je obecně typické dlouhodobé setrvávání na území ČR, což se projevuje například vysokým zastoupením osob s trvalým pobytem.

Současný podíl přistěhovalců ze třetích zemí s trvalým pobytem činí 48,8 %. Jedná se tudíž o vyšší podíl než v případě všech cizinců s trvalým pobytem na území (39,5 %).

Většinu azylantů v ČR tvoří přistěhovalci ze zemí bývalého Sovětského svazu.

Mezi nejčastější motivy migrace na území České republiky patřily následující:

- Válka nebo pronásledování v zemi původu. Špatné životní podmínky, válka a stav ohrožení v zemi původu. Vedle této skupiny populace cizinců jsou pak druhou nejčastější skupinou migrantů občané ze zemí s dlouhodobě špatnou bezpečnostní situací (Afghánistán, Kongo, Somálsko, Irák, Irán). Někteří z nich v České republice požádali o azyl.
- Rodinné vazby vystupovaly jako významný faktor imigrace do České republiky u řady přistěhovalců, zejména těch s českým partnerem/partnerkou nebo s blízkým příbuzným ze země původu žijícím dlouhodobě v ČR (manžel/ka, sourozenec, strýc).
- Studium - tvoří **nejvýznamnější motiv** migrace. Téměř třetina z nich do ČR přijela za účelem studijního pobytu v rámci stipendijních programů. Někteří z nich zde zůstali hned po studiu, jiní se dočasně vrátili do země původu a teprve poté se rozhodli pro život v ČR.

- Výhradně pracovní motivy - relativně malá skupina přistěhovalců ze třetích zemí přijela přímo za prací, a to většinou za prací kvalifikovanou odpovídající činnosti v zemi původu.

Rozlišujeme přistěhovalce „ohrožené“, „studenty“ a „profesionály“.

Všechny tři tyto podskupiny přistěhovalců mají podmínky pro integraci značně složité. Obtížná je zejména jejich výchozí pozice, kterou charakterizuje značná zranitelnost, nedostatek finančních prostředků a nejistota pobytu na území ČR. Počáteční životní podmínky v hostitelské společnosti implikují u těchto přistěhovalců velký zájem získat práci, která jim zajistí uspokojení (alespoň základních) potřeb, ekonomickou nezávislost a umožní plnění případných pečovatelských závazků. Jedná se o tzv. „strategii přežití“, která se projevuje přijetím prakticky jakéhokoliv zaměstnání nebo zahájením samostatné výdělečné činnosti. Obsazují tedy většinou pracovní pozice s nízkou kvalitou práce a nízkými mzdami.

(Rákoczyová, Trbola 2009)

3.1 INTEGRACE – CESTA K SOUŽITÍ

„Integrace je komplexní proces začleňování nově příchozích do struktur hostitelské společnosti a oboustranný proces přizpůsobování, což vyžaduje aktivní přístup všech zúčastněných.“

(Šišková, 2008)

Integrace cizinců je zásadní podmínkou pro zachování stability a sociální soudržnosti hostitelské společnosti a pro ekonomický rozvoj. Nedostatečná integrace může vést k některým závažným problémům, a to nejen pro majoritu, ale i pro společnost jako celek, včetně migrantů.

(www.mvcr.cz)

Integrace je velmi náročná jak pro nově příchozí, tak pro většinové společnosti. Vyžaduje spolupráci obou, probíhá na základě interakce mezi majoritou a minoritou. Majoritní společnost může integraci cizinců podpořit zachováním přístupu otevřenosti a spolupráce.

(www.soze.cz)

ČR usiluje o to, aby imigrantům zajistila rovnost šancí, rozsah práv blíží se právům občanů, ochranu před diskriminací. Od cizinců, kteří zde hodlají setrvat dlouhodobě či nastálo, se oprávněně požaduje, aby dodržovali právní řád ČR a respektovali základní hodnoty společnosti.

(www.mvcr.cz)

3.2 POLITIKA INTEGRACE CIZINCŮ VLÁDY ČR

Vláda si stanovila v oblasti integrace cizinců několik hlavních cílů:

- dosažení co nejvyšší míry sbližování právního postavení legálně a dlouhodobě usazených cizinců s právním postavením občanů ČR, a to v závislosti na délce pobytu cizinců
- posilování principu rovného přístupu a rovných příležitostí, ať již jde o zaměstnání a podnikání, bydlení, kulturu, náboženství a jazyk, vzdělávání, nebo zdravotní péči
- součástí politiky vlády je i ochrana cizinců před diskriminací a rasismem a podpora rozvíjení dobrých vztahů mezi imigranty a ostatním obyvatelstvem ČR

(*www.mvcr.cz*)

3.2.1 KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ

Pro politiku integrace cizinců v ČR mají klíčový význam základní dokumenty schválené vládou:

- v roce 2003 byly formulovány Zásady politiky vlády v oblasti integrace cizinců (usnesení vlády č.55/2003)
- v roce 2006 byla aktualizována Koncepce integrace cizinců na území ČR (usnesení vlády č. 126/2006)
- každoročně je pak vládě předkládána Zpráva o realizaci Koncepce (aktuálně usnesení vlády č.126/2007).

Cílovou skupinou politiky integrace jsou dlouhodobě legálně usazení cizinci z tzv. **třetích zemí**, kteří pobývají na území ČR nejméně po dobu jednoho roku. Vzhledem k tomu, že integrace je vždy oboustranným procesem, cílovou skupinou jsou i občané ČR jako další aktéři integračního procesu.

Aktualizovaná Koncepce v mnoha směrech výrazně změnila nastavení integrační politiky, vycházela z dosavadních zkušeností s integrací cizinců v ČR i v dalších zemích a ze závěrů Analýzy postavení cizinců v ČR. Na rozdíl od předchozích politik je „důraz kladen na jednotlivce, tedy jeho osobní úsilí a odpovědnost vedoucí k jeho samostatnosti, nezávislosti a začlenění do společnosti. Cizinec je vnímán především jako člen společnosti, nikoli jako příslušník určité komunity.“ Koncepce dále klade zvýšený důraz na základní předpoklady integrace, kterými jsou:

- znalost českého jazyka cizinců
- dosažení ekonomické soběstačnosti cizince ve společnosti, zejména prostřednictvím zaměstnání
- orientace cizince v českém prostředí
- rozvoj vzájemných vztahů mezi cizinci a majoritou

(www.mvcr.cz)

3.3 STUDENTI

Cizinci ze skupiny „studentů“ přišli do České republiky za účelem studia na vysoké škole a v úvodní fázi imigrace měli status studenta, i když případně studium úspěšně neabsolvovali. Jde tedy o skupinu absolventů (i potenciálních) českých středních a vysokých škol, kteří se po ukončení studia rozhodli zůstat v České republice a jejichž podmínky na trhu práce jsou podstatně příznivější s ohledem na vystudovanou specializaci, dobrou znalost českého jazyka a vytvořené sociální sítě v rámci české majority. Proces integrace „studentů“ do společnosti je podstatně jednodušší než u ostatních identifikovaných typů, neboť se jedná o jedince s výrazně „pročesky“ orientovaným sociálním kapitálem získaným v úvodní fázi imigrace. Ta se vyznačuje výrazně jednodušším přístupem k osvojení jazyka, poznání kulturních hodnot hostitelské společnosti a příznivými podmínkami pro rozvoj bezprostředních sociálních sítí se zástupci majority (např. spolužáky, profesory). Část „studentů“ nalézá partnery již v období studia a jejich potenciál integrace do hostitelské společnosti se tak ještě zvyšuje. Příznivé podmínky pro integraci v průběhu studia jsou spojeny také s tím, že v tomto období „studenti“ nejsou pod ekonomickým tlakem, který by je nutil řešit své existenční problémy přijetím jakékoliv práce. Jejich sociální kapitál, ať už ze země původu nebo získaný během vysokoškolského studia v ČR, je výrazně vyšší než v případě „ohrožených“. Velká skupina přistěhovalců s vysokoškolským vzděláním velmi často získává kvalifikovanou práci jak ve vystudovaných oborech, tak i mimo ně. Poměrně dobře se těmto přistěhovalcům daří získávat zaměstnání v nadnárodních společnostech v managementu. Pro výkon takových profesí jsou ve srovnání s českými pracovníky vybaveni výhodou

znalosti cizího jazyka, který je současně jejich nejčastějším pracovním nástrojem. Studium na českých vysokých školách má výrazný vliv na integraci přistěhovalců na trh práce. Existují však i „studenti“, kteří při své integraci do hostitelské společnosti zaznamenávají určité problémy, zejména v její úvodní fázi. Ztížené podmínky pro jejich integraci jsou ovlivněny hned několika aspekty. Mezi nejdůležitější, patří počáteční nedůvěra zaměstnavatelů k cizím kulturám a předsudky vůči znalosti českého jazyka, případně také neukončené studium na vysokých školách, které čeští zaměstnavatelé interpretují jako projev nedostatečného lidského kapitálu. Skupina „studentů“, která se neuplatnila v rámci svého oboru, se pak uchyluje k různým alternativám vstupu na český trh práce. Nejčastěji tito přistěhovalci volí podnikatelské aktivity, ve kterých mohou zúročit specifika spojená se svým původem. Velká část z nich například dokázala využít výhody znalosti svého mateřského jazyka v podobě pracovního uplatnění v oblasti překladatelských a tlumočnických služeb, výuky cizího jazyka nebo průvodcovství. Další přistěhovalci z této skupiny (obzvláště pak ti s nedokončeným vysokoškolským vzděláním) se na trhu práce nejprve uplatňovali jako podnikatelé v rámci etnického podnikání nebo jako zaměstnanci ve službách svých krajanů (jedná se především o služby cestovního ruchu, restauračních a hotelových zařízení, různých krajových specialit, jako je tradiční odívání apod.).

Skupina „studentů“ většinou přijímá Českou republiku jako svůj „druhý domov“, který existuje souběžně s domovem v zemi původu.

(www.cizinci.cz)

4 CESTA DO ČESKÉ REPUBLIKY A POBYT V NÍ

V následujících kapitolách bych ráda nastínila podmínky, které musí cizinec se zájmem o studium v ČR splnit při (nebo před) vstupu na naše území:

4.1 PRÁVNÍ NÁLEŽITOSTI V ČR

Dne 21. prosince 2010 Parlament ČR schválil novelu zákona o pobytu cizinců na území České republiky (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů).

Novelu zákona podepsal dne 23. prosince 2010 prezident ČR a byla publikována ve sbírce zákonů 30. prosince 2010 pod číslem 427/2010. Účinnosti nabyla 1. ledna 2011.

Tato novela předpokládá řadu zásadních změn týkajících se pracovišť vyřizujících náležitosti spojené s pobytem cizinců na území ČR i samotných podmínek pobytu v ČR.

4.1.1 Změny v řízení o udělení dlouhodobého víza

Žádost o udělení dlouhodobého víza se nadále podává na zastupitelském úřadu. Platí, že žádost cizinec může podat pouze na zastupitelském úřadu ve své zemi původu (ve státě, jehož je občanem, případně jenž vydal jeho cestovní doklad, nebo ve státě, ve kterém má cizinec povolen dlouhodobý nebo trvalý pobyt). Výjimky z této povinnosti stanoví vyhláška Ministerstvo vnitra.

Žadatel o dlouhodobé vízum se musí podrobit pohovoru, pokud jej k tomu zastupitelský úřad vyzve.

O udělení dlouhodobého víza nově rozhoduje ministerstvo vnitra, které v případě zamítnutí žádosti cizince písemně informuje o důvodech neudělení dlouhodobého víza. Cizinec je oprávněn ve lhůtě do 15 dnů ode dne doručení informace o neudělení dlouhodobého víza požádat o nové posouzení důvodů neudělení víza.

Významnou změnou je fakt, že se zkracuje platnost dlouhodobého víza, nově bude dlouhodobé vízum vydáváno nejdéle na 6 měsíců. Jestliže účel pobytu cizince na území vyžaduje pobyt delší než 6 měsíců, je cizinec povinen nejdříve 90 dnů a nejpozději 14dnů před uplynutím platnosti dlouhodobého víza podat žádost o povolení k dlouhodobému pobytu. Tuto žádost musí cizinec podat osobně na regionálním pracovišti Ministerstva vnitra.

Další změnou je nová podoba průkazů o povolení k pobytu.

Od května 2011 budou občanům třetích zemí (netýká se tedy ani občanů Evropské unie ani jejich rodinných příslušníků) vydávány průkazy o povolení k pobytu s biometrickými údaji. Dříve vydané průkazy o povolení k pobytu zůstávají v platnosti, a to po dobu platnosti v nich uvedenou.

Snímání biometrických údajů slouží k ověřování pravosti průkazu o povolení k pobytu a ověření totožnosti držitele během jeho pobytu na území. Vzhledem k nutnosti sejmout biometrické údaje cizince při předání rozhodnutí o povolení k pobytu a následné nutnosti jejich verifikace a ověření funkčnosti nosiče dat s biometrickými údaji při převzetí samotného průkazu k pobytu je v obou případech

nutná osobní přítomnost cizince. Biometrické údaje nelze snímat při podání žádosti.

Pokud cizinec žádost o vydání povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu podal na zastupitelském úřadě a žádosti bylo vyhověno, je povinen se osobně dostavit na určené regionální pracoviště ministerstva vnitra k pořízení biometrických údajů (zobrazení obličeje a otisky prstů), a to do 3 pracovních dnů ode dne vstupu na území.

Pokud cizinec takovou žádost podal za svého pobytu na území České republiky bude k pořízení biometrických údajů vyzván ministerstvem vnitra.

Po pořízení biometrických údajů a vyhotovení průkazu o povolení k pobytu bude cizinec vyzván ministerstvem vnitra k převzetí tohoto průkazu.

Pokud si cizinec ve stanovené lhůtě nepřevzme průkaz o povolení k dlouhodobému pobytu, řízení bude zastaveno.

Pokud si cizinec ve stanovené lhůtě nepřevzme průkaz o povolení k trvalému pobytu, může mu být uložena pokuta do výše 10 000 Kč.

Při prodloužení platnosti průkazu o povolení k pobytu nebo provedení změny údajů v něm zapsaných, se vydává nový průkaz o povolení k pobytu.

Jako dodatek přidávám ještě přesnější informace ke získání víza studentského:

Od ledna 2010 si všichni zahraniční studenti s vízovou povinností (tj. všichni studenti, kteří musejí mít studentské vízum pro pobyt delší než 90 dnů/povolení k dlouhodobému pobytu v České republice), musejí zajistit

zdravotní pojištění u české pojišťovny nebo u zahraniční pojišťovny s pobočkou oficiálně registrovanou v ČR.

Předpokládá se, že studenti předloží smlouvu o zdravotním pojištění ještě předtím, než jim vízum bude zapsáno do pasu.

Žádný dokument by neměl být starší než 180 dnů. Žádost o vízum je obvykle zpracována do 60 dnů, ale tento proces může trvat až 90 dnů.

Studenti, kteří potřebují vízum do České republiky, musejí o vízum požádat na některém z českých velvyslanectví mimo Českou republiku. V případě žádosti o vízum je nutné předložit následující dokumenty, které vyžaduje Cizinecká policie České republiky:

- Pas
- pasové fotografie
- Potvrzení o ubytování v České republice
- Potvrzení o přijetí ke studiu
- Bankovní účet vedený na jméno žadatele, s částkou nejméně 82 000 Kč / Potvrzení od školy, že školné pro následující školní rok je uhrazeno
- Výpis z trestního rejstříku v rodné zemi
- Zdravotní pojištění

(www.unyp.cz)

4.1.2 Nové požadavky na doklad o zajištění ubytování

K žádosti o udělení dlouhodobého víza, povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu je vyžadováno doložení dokladu o zajištění ubytování. Zajištění ubytování je cizinec povinen prokázat některým z následujících dokladů:

- doklad o tom, že je vlastníkem příslušného bytu nebo domu
- doklad o tom, že je oprávněn užívat příslušný byt anebo dům
- úředně ověřené potvrzení osoby, která je vlastníkem nebo oprávněným uživatelem bytu nebo domu, že souhlasí s ubytováním cizince.

Jiný dokument nebude za doklad o zajištění ubytování uznán!

Ubytování může být zajištěno pouze v objektu určeném pro bydlení, ubytování nebo rekreaci.

Pro přiměřenost ubytování, kterou je ubytovatel povinen cizinci zajistit, nově platí, že podlahová plocha místnosti pro ubytování musí činit nejméně 8 m², je-li ubytována jedna osoba, 12,6 m², jsou-li ubytovány dvě osoby; na každou další ubytovanou osobu se k podlahové ploše připočítává 5 m².

4.1.3 Nové požadavky na doklad o cestovním zdravotním pojištění

V případě, že cizinec žádá v zahraničí o udělení dlouhodobého víza nebo vydání povolení k dlouhodobému pobytu a je vyžadováno předložení dokladu o cestovním zdravotním pojištění, musí toto pojištění pokrývat náklady spojené s nutnou a neodkladnou zdravotní péčí, včetně nákladů spojených s převozem, a to i tělesných ostatků v případě úmrtí, a dále toto pojištění nesmí vylučovat poskytnutí pojistného plnění v případě úrazu, ke kterému došlo z důvodu úmyslného jednání, zavinění nebo spoluzavinění pojištěného ani v důsledku požití alkoholu, omamných nebo psychotropních látek pojištěným. Výše limitu pojistného plnění musí být alespoň 60 000 EUR.

Pokud cizinec žádá v zahraničí, cestovní zdravotní pojištění může být sjednáno nejen u pojišťovny oprávněné provozovat toto pojištění na území České republiky, ale i u pojišťovny, která je oprávněna takové pojištění provozovat v ostatních členských státech Evropské unie anebo ve státě, který je vázán Smlouvou o Evropském hospodářském prostoru (Island, Lichtenštejnsko, Norsko), nebo ve státě, jehož je cizinec občanem či ve kterém má povolen pobyť. V těchto případech je však cizinec povinen současně s dokladem o cestovním zdravotním pojištění předložit i úředně ověřený překlad pojistné smlouvy a všeobecných pojistných podmínek do českého jazyka. Na požádání musí rovněž předložit doklad o úhradě pojistného na celou dobu požadovaného pobytu na území.

V případě, že cizinec již na území pobývá a žádá o prodloužení doby pobytu na dlouhodobé vízum nebo o vydání povolení k dlouhodobému pobytu na území či o prodloužení platnosti tohoto povolení, je k žádosti

vyžadováno doložení dokladu o cestovním zdravotním pojištění, které může být sjednáno pouze u pojišťovny oprávněné provozovat toto pojištění na území České republiky a musí být sjednáno v rozsahu komplexní zdravotní péče.

Smluvní zdravotní pojištění cizinců

Všichni cizinci, kteří nespádají do systému veřejného zdravotního pojištění, mají na základě zákona o pobytu cizinců povinnost mít uzavřené zdravotní pojištění smluvní. K datu 31. 12. 2008 se jednalo přibližně o tyto skupiny cizinců pobývajících dlouhodobě (nikoli krátkodobě, např. na turistická víza) na území České republiky:

cizinci pobývající v České republice v rámci dlouhodobého pobytu za účelem podnikání - živnostníci a jiní podnikatelé (OSVČ) - 77 158 osob,

- ekonomicky neaktivní rodinní příslušníci zaměstnanců, osob samostatně výdělečně činných, ale i dalších cizinců či dokonce českých občanů, kteří nemají trvalý pobyt ani občanství Evropské unie - 10 651 osob,
- **studenti, kteří nemají trvalý pobyt ani občanství Evropské unie a kteří nejsou ani zaměstnání - 6 272 osob,**
- další menší skupiny cizinců (např. cizinci, kterým bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu dle § 33 zákona o pobytu cizinců)
- cizinci bez oprávnění k pobytu (odhady počtu těchto cizinců se velmi liší).

Pokud jde o zákonné nastavení systému smluvního zdravotního pojištění, předepisuje zákon o pobytu cizinců v ustanovení § 180i pouze pokrytí „nákladů léčení v souvislosti s úrazem nebo náhlým onemocněním“ na území České republiky a minimální výši pojistného plnění 30 000 EUR. Žádné další podmínky, které by smluvní zdravotní pojištění mělo splňovat, české právní předpisy nestanoví

4.1.4 Nové požadavky na prokázání zajištění prostředků k pobytu

V případě, že je cizinec k žádosti o udělení dlouhodobého víza nebo vydání povolení k dlouhodobému pobytu povinen předložit doklad o zajištění prostředků k pobytu na území v požadované výši, musí toto prokázat některým z následujících dokladů:

- výpis z bankovního účtu znějícího na jméno cizince, z něhož vyplývá, že cizinec může těmito peněžními prostředky disponovat během pobytu na území ČR, jiný doklad o finančním zajištění (např. policií ověřené pozvání),
- platnou mezinárodně uznávanou platební kartu, kterou bude povinen na požádání doplnit i výpisem z bankovního účtu na jméno cizince, z něhož vyplývá, že cizinec může těmito peněžními prostředky disponovat během pobytu na území ČR.

K prokázání prostředků k trvalému pobytu je cizinec povinen předložit doklad, z něhož vyplývá, že jeho příjem je pravidelný. Zároveň musí platit, že měsíční příjem cizince a jeho rodinných příslušníků pobývajících na území není nižší než součet životních minim těchto společně posuzovaných osob a nákladů na bydlení. Příjem cizince

lze prokázat zejména potvrzením zaměstnavatele o výši průměrného čistého měsíčního výdělku, nebo daňovým přiznáním z příjmů fyzických osob, jde-li o příjmy z podnikání. Pokud nelze prokázat příjem jiným věrohodným způsobem, lze jako doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu předložit výpisy z účtu vedeného v bance za posledních 6 měsíců, ze kterých vyplývá, že cizinec disponuje požadovanou výší příjmu.

(www.mvcr.cz)

5 VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ

Cizinci v České republice mají v oblasti vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (pokud není zákonem stanoveno jinak). Cizincům náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod.

K právním předpisům Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR), jimiž se řídí vzdělávání cizinců, patří:

- a) zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 20 Vzdělávání cizinců
- b) pokyn MŠMT k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty čj.21 153/2000-35 (vydáno 4. 6. 2000, účinnost od 1.7.2000, uveřejněno ve Věstníku MŠMT ČR č. 7/2000

Vzdělávání cizinců vychází z následujících principů:

- a) osoby, které nejsou státními občany České republiky a pobývají oprávněně na území České republiky, mají přístup k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání za stejných podmínek jako státní občané České republiky, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy
- b) osoby se státním příslušenstvím jiného členského státu EU a jejich rodinní příslušníci mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané České republiky
- c) pro žáky, kteří jsou dětmi osoby se státní příslušností jiného členského státu EU a kteří na území České republiky, kde taková osoba vykonávala nebo vykonává pracovní činnost v pracovněprávním

vztahu nebo samostatně výdělečnou činnost, nebo na území České republiky studuje, anebo získala na území České republiky právo k pobytu z jiného důvodu, dlouhodobě pobývají a kteří plní povinnou školní docházku podle školského zákona, zajistí krajský úřad příslušný podle místa pobytu žáka ve spolupráci se zřizovatelem školy

- Bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků
- Podle možností spolupráci se zemí původu žáka podporu výuky mateřského jazyka a kultury země jeho původu, která bude koordinována s běžnou výukou v základní škole

Studium cizinců na veřejných vysokých školách se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). Cizinec studuje za stejných podmínek jako student ČR. Pouze v případě, že veřejná vysoká škola uskutečňuje studijní program v cizím jazyce, stanoví mu poplatek za studium v programech bakalářského, magisterského nebo doktorského studia.

5.1 Problémy při vzdělávání cizinců

5.1.1 Jazyková bariéra a výuka češtiny pro cizince

Mezi zásadní bariéry, které komplikují cizincům přístup ke vzdělání, patří žádná či nedostatečná znalost českého jazyka, což je z praktického hlediska poskytování sociálního poradenství v oblasti vzdělávání velmi významná skutečnost. Jako klíčová se tudíž jeví otázka přístupu k výuce češtiny. V řadě evropských států je výuka místního jazyka součástí integračních programů přístupných všem cizincům, kteří v zemi dlouhodobě legálně pobývají. V České republice je obdobná služba v rámci státního integračního programu přístupná pouze osobám, kterým bylo přiznáno právo na mezinárodní ochranu (azyl či doplňkovou ochranu). S výjimkou azylantů a cizinců s doplňkovou ochranou si tedy všichni ostatní cizinci musí jazykovou výuku zajišťovat sami, podle svých možností, „z vlastní kapsy“ a z nabídky, kterou nelze považovat za dostatečnou. Samotnou disciplínu češtiny jako cizího jazyka mimo to provází ještě metodické „porodní bolesti“, které celou situaci ještě více komplikují.

(Remková, 2010)

5.1.2 Nedostatek informací

Z informačních zdrojů jednoznačně vyplynulo, že velkou bariérou ve vzdělávání cizinců je nedostatek kvalitních informací o možnostech a fungování českého vzdělávacího systému. Týká se to téměř všech oblastí vzdělávání. Přestože většina informací je určitým způsobem někde dostupná, pro cizince může jejich získávání představovat problém na několika rovinách.

Nejen, že jim porozumění komplikuje špatná znalost češtiny a často neví, kde informace hledat, ale v rovině nejzákladnější neví, že určité informace existují a co víc, že jsou pro ně důležité a měli by je znát.

Na rozdíl od českých rodičů nemají cizinci zpravidla vlastní zkušenost se zdejším vzdělávacím systémem, a často ani relevantní představu o jeho fungování a možnostech. Proto je pro ně obtížnější svého potomka smysluplně nasměrovat. Svou roli zde opět sehrává neznalost jazyka, na kterou je porozumění fungování podobných institucí vázáno. V případě cizinců je problematičtější i využívání slabších sociálních vazeb (spolužáků, přátel či známých). Zpravidla záleží na tom, zdali se v této síti nacházejí jedinci, kteří mají dostatek kvalitních informací či nikoliv. V určitých případech může též právo na výběr budoucí profese či studijního oboru příslušet výlučně rodinnému okruhu. O to více je pak nutné, aby se toto rozhodování mohlo opřít o kvalitní informace o studijních možnostech.

(Remková, 2010)

5.2 Typy škol

Konzervatoře

Na konzervatořích se vzdělává celkem 112 cizinců a jejich podíl na celkovém počtu žáků konzervatoří činí celkem 3,2 %. Nejčastěji se jedná o občany Slovenska (39,3 %), Ukrajiny (16,1 %) a Ruska (9,8 %).

Vyšší odborné školy

V posledních letech poklesl celkový počet cizinců na vyšších odborných školách na 313 žáků. Souvisí to i s celkovým poklesem žáků vyšších odborných škol. Cizinci studují především formou denního studia, dálkovou formou z nich studuje o něco více než třetina.

Nejvíce cizinců studuje na vyšších odborných školách v Praze (35 %) a v Moravskoslezském kraji (24 % cizinců na českých VOŠ).

Nejčastěji cizinci studují na vyšších odborných školách v oborech zdravotnických a ekonomických. Cizinci tvoří 1,1 % všech studentů vyšších odborných škol

Vysoké školy

Vysoké školství je oblast vzdělávání, ve které studuje nejvíce cizinců. Od akademického roku 2001/02 se počet cizinců studujících na českých vysokých školách více než ztrojnásobil, cizinci studují především v bakalářských a magisterských studijních programech prezenční formou a tvoří 7,6 % všech studentů vysokých škol.

Počty studentů pochopitelně závisejí na počtu poprvé nově přijatých ke studiu v jednotlivých letech. Cizinci

tvoří 8,7 % všech poprvé zapsaných na vysoké školy. Z celkového počtu absolventů vysokých škol je celkem 5,7 % cizinců.

Nejvíce studentů studuje na vysokých školách v Praze a v Brně.

(www.csu.cz)

5.3 NOSTRIFIKACE

Jedná se o uznávání diplomů, kvalifikací nebo částí studijních programů jedné (domácí nebo cizí) vzdělávací instituce jinou vzdělávací institucí.

Obvykle je takové uznání považováno za základ pro přijetí na další studium v druhé instituci nebo jako uznání umožňující určitý druh výjimky z povinnosti opakovat studium některých částí programu.

Akademické uznávání je charakterizováno detailním porovnáváním studijních plánů, jehož výsledkem je pak rozhodnutí o tom, zda vzdělání získané v zahraničí je rovnocenné vzdělání poskytovanému v České republice.

V českém právním řádu je uznávání vzdělání upraveno pro základní, střední a vyšší odborné vzdělání v § 108 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a v jeho prováděcí vyhlášce č. 12/2005 Sb., Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami.

V zásadě rozhodují o nostrifikaci dokladů krajské úřady (MŠMT pak rozhoduje o nostrifikaci zahraničního vysvědčení, které bylo vydáno zahraniční školou se vzdělávacím programem, který je uskutečňován po dohodě s MŠMT; Ministerstvo vnitra rozhoduje o nostrifikaci a vydává osvědčení o uznání rovnocennosti v oblasti činnosti policie a požární ochrany).

Školský zákon rozeznává dva možné postupy nostrifikace. V případě, že existuje mezinárodní smlouva o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání, vydává se osvědčení. V případě, kdy mezinárodní smlouva o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů neexistuje, je vydáváno rozhodnutí. Může nastat situace, kdy krajský úřad v rámci řízení o nostrifikaci zjistí, že obsah a rozsah vzdělání v zahraniční škole se v porovnání s obdobným rámcovým vzdělávacím programem v České republice podstatně odlišuje, pak je žádost zamítnuta. V případě, že se obsah a rozsah vzdělání v zahraniční škole odlišuje zčásti nebo ze zahraničního vysvědčení není patrný obsah a rozsah vyučovacích předmětů, nařídí krajský úřad nostrifikační zkoušku (podmínky její organizace upravuje výše uvedená vyhláška MŠMT). Pokud žadatel nevykoná nostrifikační zkoušku úspěšně, pak krajský úřad žádost o nostrifikaci také zamítne.

O uznávání zahraničního vysokoškolského vzdělání rozhodují v zásadě veřejné vysoké školy podle § 89 a § 90 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává osvědčení o uznání vzdělání pouze tehdy, bylo-li získáno ve státě, s nímž je uzavřena smlouva o uznávání rovnocennosti dokladů (případně o uznávání dokladů o vzdělání) a ministerstvo je touto smlouvou k uznání zmocněno, nebo případně tehdy, jestliže existují pochybnosti o tom, která veřejná vysoká škola uskutečňuje obsahově obdobný studijní program a je tedy příslušná rozhodnout o uznání. Jedná-li se o oblast vojenství, o uznání rozhoduje dle § 95 odst. 9 zákona o vysokých školách Ministerstvo obrany; v oblasti bezpečnostních služeb pak rozhoduje o uznání Ministerstvo vnitra.

Bilaterální mezinárodní smlouvy o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o dosaženém vzdělání a dokladů o udělení vědeckých hodností a titulů jsou uzavřeny s Bulharskem (č. 43/1983 Sb.) – platnost byla ukončena v polovině roku 2008, Maďarskem (č. 92/2005 Sb.m.s.), Polskem (č. 104/2006 Sb.m.s.), Slovenskem (č. 33/2001 Sb.m.s.), Slovinskem (č. 52/2000 Sb.m.s.) – považována za platnou pro republiku Bosna a Hercegovina, a některými nástupnickými státy bývalého SSSR (123/1973 Sb.).

Více informací je možné naléznout v: Seznam mezinárodních smluv v působnosti MŠMT – Smlouvy o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladu o vzdělání.

Uznávání (nostrifikaci) nepodléhají odborné kurzy (např. masér, kosmetička apod.) získané v zahraničí, jelikož nedeklarují stupeň dosaženého vzdělání.

(www.msmt.cz)

5.3.1 Základní, střední a vyšší odborné školy

Uznávání diplomů a vysvědčení ze základních a středních škol a vyšších odborných škol je upraveno §108 zákonem 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a prováděcí vyhláškou č. 12/2005 Sb. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Žádost o uznání zahraničního vzdělání se podává na školských odborech příslušných krajských úřadů, pod které žadatel/ka spadá podle svého bydliště (adresy, na které je přihlášený/á - v případě bydliště na území města Prahy se vyřizují žádosti o nostrifikaci na Magistrátu hl.m. Prahy).

Pověřený pracovník pak posuzuje, nakolik je si podobná skladba předmětů a jejich hodinová dotace na předkládaných dokumentech v porovnání s obdobným českým studijním programem. V případě větších rozdílů jsou předepisovány tzv. nostrifikační zkoušky, které se vykonávají na vybrané střední škole. Teprve po úspěšném složení nostrifikačních zkoušek (jejich počet i zaměření závisí na rozhodnutí příslušného úředníka) je žadateli vydána tzv. nostrifikační doložka společně s rozhodnutím či osvědčením. Tyto dokumenty pak potvrzují platnost zahraničního diplomu na území ČR. Tato služba bývá zpravidla zpoplatněna (v Praze 200 Kč).

5.3.2 Vysoké školy

Uznávání vysokoškolských diplomů je upraveno §89 a §90 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách).

V případě ověřování vysokoškolského diplomu je nutné se obracet přímo na veřejnou vysokou školu, která uskutečňuje obsahově obdobný akreditovaný studijní program. Pokud se jedná o vysokoškolské vzdělání získané v oblasti vojenství, posílá se žádost na Ministerstvo obrany, v případě vzdělání v oblasti bezpečnostních sil pak na Ministerstvo vnitra. Vydávaným dokladem je osvědčení o uznání rovnocennosti vysokoškolského vzdělání a kvalifikace v ČR.

Informace o podmínkách uznávání dokladů o zahraničním vysokoškolském vzdělávání včetně formulářů žádosti bývají často zveřejněny na webových stránkách děkanátů či rektorátů příslušných vysokých škol či fakult. Pokud tomu tak není, je možné se tyto informace získat na studijním oddělení.

Vysoká škola se k žádosti vyjádří zpravidla do 2 měsíců (na některých školách dříve, na jiných později). Stejně tak se liší i výše poplatků, a to od vydání osvědčení zdarma až do cca 1000 Kč.

5.3.3 Náležitosti nutné k nostrifikaci

Přestože podmínky uznání zahraničního vzdělání se mohou lišit podle typu školy, obecné požadavky jsou vždy stejné. Je třeba si vždy připravit:

1. notářsky ověřenou kopii diplomu či vysvědčení, včetně seznamu absolvovaných předmětů či zkoušek a hodinovou dotací.

V případě států, se kterými má Česká republika uzavřenu bilaterální či multilaterální dohodu o vzájemném uznávání dokladů o vzdělání, již není nutné diplomy opatřovat dalšími formami ověření (apostila, superlegalizace), ale pořídí notářsky ověřenou kopii diplomu, jak jim byl příslušnou školou vydán. Seznam států, které do této skupiny spadají. V případě států, se kterými Česká republika takovou dohodu uzavřenou nemá, je nutné originál diplomu opatřit některým z následujících ověření.

- a) apostilou (zjednodušenou legalizační doložkou) – v případě, že stát, ve kterém byl doklad o vzdělání vydán, přistoupil k Haagské úmluvě o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin.
- b) legalizační doložkou – ověření ministerstvem zahraničních věcí příslušného státu nebo příslušným cizozemským orgánem a příslušným zastupitelským úřadem České republiky, byl-li doklad vydán v zemi, která není signatářem Haagské úmluvy. V případě nejasnosti

doporučujeme obrátit se na pracovníky sdružení META nebo na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

2. soudní překlad těchto listin. Přehled soudních tlumočnicků můžeme najít například na webových stránkách Komory soudních tlumočnicků.
3. žádost o uznání zahraničního vzdělání (vysoké školy mají většinou vlastní formulář, a podobně tak i školské odbory příslušných krajských úřadů. Občas je možné tuto žádost stáhnout z webové stránky příslušné instituce. V ostatních případech je třeba si žádost vyzvednout osobně.

(www.inkluzivniskola.cz)

Uznání rovnocennosti dosaženého vzdělání je podmínkou pro jakékoliv další studium. Některé studijní programy zahraničních vzdělávacích systémů nejsou příliš kompatibilní s programy českými. Avšak i v těch méně komplikovaných případech může být pro cizince poměrně obtížné získat dostatek informací o potřebných náležitostech k zahájení procedury. Proto se nostrifikace středoškolských i vysokoškolských diplomů stala důležitým předmětem poskytovaného poradenství.

5.3.4 Studium vysoké školy

Studium je pro ty zahraniční studenty, kteří jsou na českých vysokých školách schopni studovat v češtině, bezplatné; v takovém případě však může být od uchazeče cizí státní příslušnosti u přijímacího řízení vyžadováno doložení znalosti českého jazyka, například splněním jazykového testu nebo předložením uznávaného dokladu o vykonání jazykové zkoušky (to se většinou netýká uchazečů ze Slovenské republiky).

Cizinci (ale i čeští studenti), kteří u nás chtějí studovat v jiném než českém jazyce, si své studium musí hradit; dle § 58 zákona o vysokých školách si výši těchto poplatků školy stanovují samy.

Studenti ze zahraničí mají možnost za splnění stanovených podmínek využít některého z řady zahraničních stipendijních programů.

(www.vysokeskoly.cz)

Zatímco v roce 2001 se na českých soukromých a veřejných vysokých školách vzdělávalo necelých 9 tisíc cizinců, v roce 2010 jich bylo takřka 38 tisíc. V současné době je v ČR téměř 40 tisíc vysokoškolských studentů, kteří studují na 26 veřejných a 45 soukromých vysokých školách a univerzitách.

Nejvíce studentů ze zahraničí – téměř 7 tisíc – má Univerzita Karlova v Praze (6852), velká část z nich zde studuje lékařské a farmaceutické vědy. Podobná situace panuje i na Masarykově univerzitě v Brně, kde z 5599 cizinců studuje lékařskou fakultu 1315 studentů ze zahraničí. Vysoká škola ekonomická v Praze má více než

tři tisíce zahraničních studentů, z nich největší část zvolila obory, které se vyučují na Fakultě mezinárodních vztahů.

Největší zájem mají cizinci právě o ekonomické vědy (studuje je 30,6 % z celkového počtu cizinců-vysokoškoláků). S jistým odstupem následují technické vědy (16,5 %), zdravotnictví (15 %) a humanitní obory (15,3 %). Na soukromých vysokých školách v ČR studuje necelých 10 tisíc cizinců.

Nejpočetnější skupinou zahraničních studentů jsou Slováci, následují je studenti ze států bývalého Sovětského svazu. Z Ruska se do ČR přijelo vzdělávat 2545 studentů, Ukrajina zde má 1456 studentů, Bělorusko 510 studentů, Kazachstán dokonce až 805 studentů.

Studenti-cizinci si mohou pochopitelně vybrat, zda na vysokých školách v ČR chtějí studovat v češtině nebo v některém ze světových jazyků. Vysoká škola ekonomická v Praze má například akreditovaných téměř 30 oborů, které lze studovat v angličtině, jeden dokonce i v ruštině.

Nejvíce akreditovaných oborů v angličtině má České vysoké učení technické v Praze (studuje zde více než 2000 zahraničních studentů). V cizích jazycích se však v zemi vyučují i umělecké obory – ať už studium jednotlivých hudebních nástrojů, nebo výtvarné umění.

(www.czech.cz)

6 ZNALOST ČESKÉHO JAZYKA

Znalost češtiny je nejdůležitějším aspektem integrace cizinců do společnosti v ČR. Je podmínkou pro porozumění nárokům a povinnostem plynoucím z pobytu v ČR, pro pochopení hodnotového systému, pravidel společenského soužití a právního pořádku hostitelského státu. Znalost jazyka zvyšuje možnost participace cizinců na trhu práce i možnosti jejich dalšího vzdělávání a poskytuje šanci cítit se součástí společnosti, ve které žijí. Teprve znalost jazyka jim umožní komunikovat a utvářet vztahy s místní společností, poznat a sdílet její základní hodnoty. Na druhé straně pak informovat majoritu o svých potřebách a problémech. Je pro cizince i cestou, jak být nové společnosti přínosem – využít svou kvalifikaci, předávat své znalosti, poznatky, kulturu, obohacovat a spolu rozvíjet život společnosti země, ve které žijí.

Nedostatečné jazykové znalosti nejsou jen osobním znevýhodněním imigranta, ale mají dopady na celou společnost v podobě fragmentace společnosti a segregace cizinců.

(Šišková, 2008)

ČR nyní zavádí povinnost cizinců složit jazykovou zkoušku z češtiny. Jednou z podmínek pro povolení trvalého pobytu bude doložení znalosti češtiny na úrovni A1 (podle novely zákona o pobytu cizinců č.326/1999 Sb.)

Je tedy nezbytné vytvořit potřebné předpoklady pro to, aby tato podmínka byla ze strany cizinců reálně splnitelná. Zejména je třeba zajistit dostatečně širokou a dostupnou nabídku kurzů češtiny pro cizince.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) zpracovalo návrh Systému výuky a zkoušek z českého jazyka pro cizince. Tato legislativa si klade za cíl podpořit integraci cizinců, nikoli být bariérou pro získání trvalého pobytu. Nicméně finanční nákladnost kurzů češtiny by mohla neúměrně zatížit rozpočet zejména vícečlenných rodin a ztížit jim tak získání trvalého pobytu.

Velmi významná je v tomto směru aktivita některých nestátních neziskových organizací, které v rámci svých projektů pořádají kurzy lektorských dovedností pro budoucí učitele češtiny jako cizího jazyka a organizují integrační kurzy včetně výuky češtiny pro cizince (viz www.varianty.cz). Předností těchto kurzů je jejich snadná dostupnost i zaměření výuky na praktické využití češtiny.

Kurzy pro stážisty a postgraduandy jsou odstupňovány podle pokročilosti studentů. Jsou vedeny od kurzů pro začátečníky až po kurzy pro velmi pokročilé, ve kterých jsou vedle základních předmětů řazeny i předměty volitelné. Je možné studovat i ve speciálním kurzu Norma a pravopis pro Čechy bez českých škol, v tak zvaném Kurzu pro krajany.

Zároveň se vzrůstajícím zájmem o výuku češtiny jako cizího jazyka vznikají nové úkoly pro obor, které je potřeba řešit.

Společný evropský referenční rámec poskytuje obecný základ pro vypracování jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikula, zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě. Popisuje, co se musí žáci a studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Výuka češtiny jako cizího jazyka je u nás organizována zatím jen pro dospělé-cizince, kteří mohou navštěvovat jazykové školy (ať již státní či soukromé) a zde mohou cizinci vykonat

zkoušku z češtiny podle úrovně získaných znalostí, dovedností a komunikačních kompetencí (úrovně A1, A2, B1, B2, C1, C2). Většinou získávají zkoušku těch nejnižších úrovní (A1, jež je agramatická- v minimální míře dbá na přesné dodržování gramatických pravidel, nebo A2). Děti nemohou být vyučovány v jazykových školách.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále SERR) v úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Popis se rovněž týká kulturního kontextu, do něhož je jazyk zasazen. Rámec také definuje úrovně ovládání jazyka, které umožňují měřit pokrok studentů v každém stadiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta.

Největším přínosem Rámce je to, že velmi přesně definuje ovládnutí jazyka, a to pomocí tzv. deskriptorů, které přesně vymezují, jakého stupně všech řečových dovedností má učící se dosáhnout. Tím jsou odstraněny neprůhledné nálepky, např. středně a více pokročilý student češtiny pro cizince, které nespecifikují, co konkrétně dovede učící se pomocí jazyka udělat, ale veskrze odkazují toliko ke gramatice a ovládnutí jejich jednotlivých pravidel.

Rámec tedy definuje 3 úrovně znalosti jazyka, jež dále dělí vždy na nejméně dva stupně (viz přílohy 1 a 2):

A - uživatel základů jazyka (A1, A2)

B - samostatný uživatel jazyka (B1, B2)

C - zkušený uživatel jazyka (C1, C2)

Uživatel, který je na úrovni A1, ovládá naprosté základy cílového jazyka, jež nelze systematicky rozvíjet. Disponuje frázemi, které využívá na základě kontextu, především situačního. V žádném případě u něj nelze

vyžadovat gramatickou správnost. Pro úspěšnou interakci s rodilým uživatelem jazyka je nezbytně nutná úprava (zpomalení) mluvního tempa a pomoc – opakování vyřčených slov apod.

Uživatel, který dosáhl úrovně A2, je schopen pokrýt relevantní komunikační situace širším repertoárem lexikálních prostředků než uživatel A1. Ani v tomto případě však nelze předpokládat ovládnutí systému jazyka. Podobně jako v nejnižší podprahové úrovni je nutná tolerance chyb a pomoc ze strany komunikačních partnerů.

Uživatel, který ovládá jazyk na úrovni B1 (tzv. prahová úroveň), byl s jazykem seznamován systematicky, a to včetně gramatických pravidel a základních výjimek z těchto pravidel. Dorozumí se ve většině komunikačních situací a může vystupovat úspěšně ve všech předpokládaných komunikačních rolích (tazatel, autor textu apod.). Může se ale dopouštět chyb, které by ovšem neměly bránit celkovému porozumění jeho jazykové produkce atd.

(Hádková, 2007)

Postup podle SERR přináší:

- společné východisko pro tvorbu kurikul, sylabů, zkoušek, učebnic...
- odstranění bariér vyplývajících z odlišných pohledů na cíle výuky
- transparentnost výuky v každé její fázi
- budování komunikační kompetence (podle situace a rolí)
- standardizované výstupy (obecně srozumitelné)

S výukou češtiny jako cizího jazyka (většinou pro dospělé cizince) mají největší zkušenosti lektoři a pedagogové, kteří se sdružují v rámci Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (podrobněji viz stránky <http://www.auccj.org/>) se sídlem v Praze, nedávno byla otevřena i pobočka v Olomouci. Na těchto stránkách lze najít i seznam vydaných učebnic pro cizince. Pro děti-cizince několik knih existuje, ale dosud žádná z nich nemá doložku MŠMT, podle které by mohli učitelé na školách malé cizince učit. V současné době se připravují metodické příručky pro učitele těchto žáků a různé manuály pro práci s dětmi-cizinci. MŠMT pověřilo krajské úřady (*viz nový školský zákon platný od 1. 1. 2005, paragraf 20 a vyhláška č. 48*), aby zajistily proškolení učitelů, kteří budou vést tzv. jazykovou přípravu pro děti z EU. Zároveň vyhláškou specifikuje délku jazykové přípravy (70 hodin, na více hodin kraje ani školy nemají peníze) a dosaženou úroveň ovládání češtiny (A2, což dle mého názoru při počtu 70 hodin nelze docílit). Ostatních dětí-cizinců se jazyková příprava netýká, jsou tedy zařazovány přímo do tříd mezi české spolužáky, často bez jakékoli znalosti českého

jazyka.

Starý školský zákon umožňoval, že cizinci nemuseli být 1. rok v české škole klasifikováni z českého jazyka, zatímco nový školský zákon se problematikou klasifikace dětí-cizinců nezabývá. Znamená to, že učitel bude mít stejná měřítka jak pro žáka-cizince, jehož mateřským jazykem čeština není, tak pro rodilého Čecha?

6.1 KURZY ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE

Od ledna 2009 musí cizinci, kteří v České republice žádají o trvalý pobyt, splnit novou podmínku - složit zkoušku z češtiny. Dále se zabývám současnými možnostmi jazykových škol v České republice, které přípravné kurzy nabízejí, a překážkami, které musí imigranti překonat, pokud se chtějí těchto kurzů zúčastnit.

Dosud je možné v Česku požádat o trvalý pobyt ve většině případů po pěti letech pobytu v zemi, od ledna 2009 přibyla k dosavadním povinnostem nutnost předložit certifikát, který potvrzuje znalost českého jazyka nejméně na úrovni A1 podle SERR. Stát bude hradit každému účastníkovi náklady spojené se složením jedné zkoušky. Přípravné kurzy už ale státem hrazeny ani organizovány nebudou, což může klást na přistěhovalce z ekonomicky a sociálně zranitelných skupin finanční nároky navíc. Výsledkem nového opatření tak může být přesně opačný efekt, než je zamýšlené posílení integrace cizinců do české společnosti, a to marginalizace určitých skupin migrantů.

Podrobné informace o zkoušce z češtiny, kterou cizinci žádající o trvalý pobyt musí složit, jsou k dispozici od září 2008.

Jedním z problémů, kterým musí migranti čelit, je značný nepoměr v dostupnosti kurzů českého jazyka v různých krajích České republiky. V České republice se nejvyšší počet cizinců (*132 454 z celkových 406 655 cizinců s trvalým pobytem nebo jiným typem povolení k pobytu v ČR. Údaj z Českého statistického úřadu. 30. 04. 2008*) soustřeďuje v Praze, kde na začátku roku 2009 bylo oprávněno požádat o trvalý pobyt zhruba 11 500 osob (*údaj Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*). V Praze existuje široká nabídka kurzů češtiny, z nichž většinu nabízejí soukromé jazykové školy. Kapacita jednotlivých kurzů se liší, obecně se ale pohybuje okolo deseti osob. Většina škol nabízí jen kurzy na úrovni začátečníků (úroveň A1), několik větších (například *AKCENT International House, Caledonian School, Jazyková škola SF Servis, Jazykový Institut Praha, Státní jazyková škola*) má v nabídce i další kurzy. Celková kapacita jedné školy je poté okolo 30 až 40 studentů. Dohromady tak soukromé školy mohou zajistit výuku přibližně pro 400 studentů.

Relativně vysoký je také počet jednotlivců, kteří nabízejí doučování na zkoušky z češtiny soukromě. Početná nabídka inzerátů soukromých hodin se nachází na internetu na největších webových stránkách anglicky mluvících imigrantů <http://www.expats.cz/>, na webových stránkách Asociace učitelů Českého jazyka (odborné zájmové organizace učitelů češtiny jako cizího jazyka <http://www.auccj.cz/>) a na anglicky vedených webových stránkách <http://www.bohemica.com/>. Nicméně návštěvnost těchto webových stránek migranty, zejména těmi, kteří

nedisponují dostatečnou znalostí anglického a českého jazyka, je těžké odhadnout.

Některé nevládní organizace se sídlem v Praze, které se zaměřují na problémy spojené s migrací a integrací (například *META o.s. - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů*, *Centrum pro integraci cizinců (CIC)*, *Poradna pro Integraci, Berkat*) zahájili levnější nebo bezplatnou výuku češtiny. Kurzy mají pomoci zejména různým skupinám znevýhodněných migrantů. Jejich kapacita je ale omezena možnostmi těchto nevládních organizací. Například kurzy pro studenty s různými jazykovými znalostmi nabízené Centrem pro integraci cizinců jsou omezeny prostorem učebny, kam se vejde přibližně okolo 30 až 50 studentů. Ostatní organizace obvykle vyučují v menších místnostech v počtu okolo 10 až 12 studentů. Optimistický odhad kapacity nevládních organizací pro kurzy češtiny v Praze je okolo 100 až 150 lidí. Celková kapacita všech míst, kde je možné se výuky češtiny v Praze zúčastnit, je tak okolo 550. I kdyby jen malý počet z celkových 11 500 cizinců, kteří mohou žádat o trvalý pobyt v Praze od začátku roku 2009, chtělo tyto kurzy navštěvovat, nabízené možnosti nejsou pravděpodobně zdaleka dostačující.

(www.migraceonline.cz)

Otázka společného L1 je zvlášť důležitá, protože studenti se slovanským jazykem L1 (například ruština nebo ukrajinština) postupují v osvojování znalostí češtiny mnohem rychleji než studenti s jinými jazykovými základy.

(www.migraceonline.cz)

Podobně jako v Praze nabízejí přípravné kurzy za nízkou cenu neziskové organizace i jinde (například *Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)* v Brně, *Diecézní charita* v Plzni, *Oberig* v Liberci, *Centrum pro integraci cizinců* v Karlových Varech, v Českých Budějovicích a v Plzni nebo *Knihovna Jiřího Mahena* v Brně). *SOZE* se zaměřuje na osvojení jazyka jako na klíčový aspekt integrace cizinců a disponuje relativně velkou výukovou kapacitou pro přípravné kurzy na zkoušku z češtiny (ve školním roce 2008/2009 pořádalo *SOZE* kurzy češtiny v různých českých městech (Brno, Olomouc, Zlín a další). Celkově se jednalo o 30 000 vyučovacích hodin. Polovina z nich byla určena žadatelům o azyl, druhá polovina jiným skupinám cizinců). Organizaci se podařilo vytvořit rozsáhlou odbornou základnu a síť pro výuku českého jazyka v krajích v rámci školícího programu pro žadatele o azyl.

Problémem, který trvá dodnes, je, že na čekací listině této organizace, která nabízela bezplatně výuku češtiny během školního roku (2007/2008), kdy jazyková zkouška nebyla podmínkou pro získání oprávnění k trvalému pobytu, bylo okolo 400 osob, což ukazuje značný zájem o tyto kurzy. Stinnými stránkami bezplatné výuky podle *SOZE* je, že do hodin často chodí lidé, kteří si mohou dovolit platit komerční kurzy, a dále také vysoká „úmrtnost“ studentů - kurzy dokončí okolo 30 – 40 % zapsaných zájemců. Z tohoto důvodu by určitá finanční spoluúčast na výuce ze strany studentů mohla posílit míru úspěšného dokončení. *SOZE* je také schopné poskytnout kontakty na učitele češtiny v krajích, kde nejsou pravidelné kurzy pořádány.

Další nevládní organizace v krajích, které disponují menším rozsahem a kapacitou, nabízejí obvykle kurzy pro

10 až 12 osob. Navíc některé stanovují další omezení účasti jako například Knihovna Jiřího Mahena v Brně, jejíž hodiny českého jazyka jsou otevřeny pouze pro studenty ukrajinského původu.

V některých krajích je dostupnost komerčních kurzů češtiny velmi omezená i přes přítomnost početné komunity cizinců. Jako příklad uvádím kraj Karlovarský. Podle hrubého odhadu kapacita vyučovacích míst v tomto kraji je mezi 50 až 60 studenty. Současně tam ale sídlí nejrozsáhlejší vietnamská komunita z celé České republiky, která tvoří téměř polovinu z celkového počtu cizinců v oblasti (*Podle údajů z Českého statistického úřadu žilo v Karlovarském kraji v roce 2007 9 231 Vietnamců z celkového počtu 19 442 cizinců v oblasti*). Ne všichni z nich mohli žádat o trvalý pobyt v roce 2008 nebo 2009 (*Podle údajů českého Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy mělo v roce 2009 oprávnění žádat o trvalý pobyt 756 cizinců*), ale jazyková příprava studentů s neslovanským jazykem L1 na zkoušku z češtiny, tedy zajištění dostupné a cenově přijatelné výuky, vyžaduje mnohem více času, na což by se dnes měli političtí představitelé zaměřovat.

Není také jisté, zda kapacita kurzů českého jazyka, ať už komerčních či pořádaných nevládními organizacemi, je schopná uspokojit poptávku v celé České republice. Hodiny nabízené nevládními organizacemi mohou být populárnější mezi imigranty kvůli jejich cenové dostupnosti, i když kapacita těchto kurzů může být často přetížená. V menších městech a v určitých krajích je dostupnost a kapacita kurzů češtiny mnohem menší.

Další závažnou překážkou při získání certifikátu o zkoušce z českého jazyka je nedostatek snadno dostupných informací o nabízených kurzech. V současnosti

neexistují žádné souhrnné informace o výuce češtiny. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy na svých webových stránkách informace neposkytuje a zdá se, že je ani neplánuje doplnit.

Dokonce, i když je migrant schopný nalézt jazykovou školu, poskytnuté informace mohou být spíše matoucí. Typy kurzů, jejich délka i požadovaný výukový materiál se mohou značně lišit. Zdá se, že pouze několik málo jazykových škol ví o nové podmínce - složení jazykové zkoušky A1 - k získání oprávnění k trvalému pobytu a začalo nabízet kurzy konkrétně zaměřené k splnění tohoto požadavku. Ostatní školy nabízejí pouze kurzy pro začátečníky, které trvají od jednoho týdne do jednoho roku s různým stupněm intenzity. Na přímé dotazování mnoho kontaktovaných škol připustilo, že studenti mohou složit zkoušku A1 v určité fázi kurzu (nebo po sobě následujících kurzech), ale zároveň dodávalo, že čas potřebný k získání dostatečných znalostí velmi záleží na mateřském jazyce studenta a samozřejmě na motivaci studenta. V kombinaci s nedostatečnou kontrolou kvality kurzů tak existuje nebezpečí, že imigranti absolvují nedostatečný přípravný kurz českého jazyka, za který zaplatí značnou finanční částku.

Cena za individuální výuku se soukromým lektorem českého jazyka se pohybuje okolo 250 – 400 Kč za vyučovací hodinu v závislosti na kraji. Znásobeno 140 vyučovacími hodinami – což je odhad průměrné délky přípravy požadované ke složení zkoušky na úrovni A1 – se získání trvalého pobytu může stát velmi drahou záležitostí. Ale i když se studentům podaří nalézt kurz v jazykové škole, průměrná cena za standardní semestrální výuku, která se skládá ze 720 vyučovacích hodin (po 45 minutách), je v rozsahu od 2800 Kč v různých krajích do 6 000 Kč

v Praze. V konečném součtu to znamená, že k dosažení odpovídající znalosti je potřeba okolo 5 600 až 12 000 Kč. Pokud cizinec zamýšlí navštěvovat kurzy češtiny nabízené nevládními organizacemi v krajích, ceny jsou výrazně nižší – okolo 1000 Kč za semestr (*Most Pro Lidská Práva* v Pardubicích), nebo mohou narazit i na bezplatné kurzy (kurzy *Centra pro integraci (CIC)* v Českých Budějovicích, Karlových Varech, Plzni a v Praze). Ze zkušenosti Centra pro integraci vyplývá, že imigranti získávají informace o levných kurzech častěji prostřednictvím neformálních informačních zdrojů a z doslechu než skrze formálnější cesty, jako jsou inzeráty v novinách. Nevyřešeným problémem nadále ale zůstává nedostatečná kapacita nevládních organizací, které levné nebo bezplatné kurzy nabízejí, a nalezení účinného opatření, které by zajistilo, aby kurzy navštěvovaly jen zamýšlené cílové skupiny - imigranti s opravdu nízkými příjmy.

Také poplatek za jazykový kurz nemusí být jediným výdajem při studiu jazyka. Obvykle nejsou v kurzovním zahrnuty vyučovací materiály, jejichž cena se pohybuje mezi 400 až 800 Kč. Stejně tak i čas strávený cestou na jazykový kurz a cestovní náklady hrají velkou roli při zvažování, zda se lekcí zúčastnit. Cestovní náklady při dojíždění na jazykové kurzy mohou zvláště na venkově představovat další významnou položku v rozpočtech imigrantů.

(www.migraceonline.cz)

6.2 SOUČASNÁ SITUACE A MOŽNÁ ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Od roku 1989 se zvýšil počet cizinců, kteří se na různé úrovni potřebují naučit česky. Proti předcházejícímu období se také změnila jejich skladba, a to nejen národnostní, ale např. i věková. Dříve tvořili nejpočetnější skupinu studenti z rozvojových zemí přijíždějící se záměrem studovat v češtině medicínu či jiný obor přednášený na našich vysokých školách. Na konci 90. let je však skladba cizinců zajímajících se o kurzy češtiny pestřejší.

K zahraničním studentům získávajícím znalost češtiny v kurzech jazykové a odborné přípravy pořádaných Ústavem jazykové a odborné přípravy (ÚJOP) nově přibyli zahraniční studenti samoplátci, kteří sice získávají odborné vysokoškolské vzdělání v tzv. anglických programech některých českých vysokých škol, ale kteří potřebují ovládnout češtinu natolik, aby byli komunikativně úspěšní při uspokojování svých každodenních potřeb v naší zemi. V případě zahraničních studentů-mediků je navíc ovládnutí češtiny nutným předpokladem pro práci s českými pacienty, tedy pro úspěšné studium ve vyšších ročnících medicíny.

*(K některým problémům výuky češtiny jako cizího
jazyka, 2007)*

Pro úspěšný rozvoj češtiny jako cizího jazyka je též nezbytné vypracovat program specializované přípravy učitelů – bohemistů, protože výuka češtiny jako cizího jazyka je svým charakterem i metodickými postupy činností specifickou a naprosto odlišnou od výuky rodilých mluvčích. Objevuje se rovněž potřeba sestavení moderních učebnic češtiny pro cizince srovnatelných s učebnicemi světových jazyků.

Hledáme-li efektivní metodu, musíme si položit otázku, čím je efektivnost výuky cizího jazyka ovlivňována. Faktorů je celá řada, např. délka kurzu, jeho intenzita, počet studentů ve skupině, jejich motivace, míra jejich vstupní informace o fungování jazyka vůbec apod.

Zmíněné faktory jsou dány buď typem kurzu, nebo osobností studenta.

Dle mého soudu podloženého téměř 2500 vyučovacími hodinami praxe v oboru jsou nezbytné všechny výše uvedené faktory a navíc ve správné kombinaci. Nelze však opomenout ani fakt, že při výuce cizího jazyka dochází ke střetu dvou znakových systémů, dvou typologicky odlišných jazyků, vykazujících shody i rozdíly. Výrazného zrychlení by se mohlo, dosáhnou, soustředí-li se výuka na tyto rozdílné jevy. Již B. Trnka (*In Slovo a slovesnost, roč.III*) uvedl: *„Vysvětlení funkčních protikladů není metodickým zatížením, nýbrž zjednodušením, neboť si žák osvojí ihned to, k čemu by bez něho nesnadno dospíval dlouholetým užíváním jazyka.“*

Ze všech typologií se jako nejpřínosnější z pohledu cizojazyčného vyučování jeví přístup charakterologické typologie, jejíž základ, jak uvádí např. E. Lotko, byl vytvořen již V. Skaličkou na půdě strukturalistických přístupů Pražské školy. Sám Skalička (1957) chápal význam typologie pro učení se cizímu jazyku takto: *„Poznáme-li důkladně svůj vlastní jazyk, budeme mít možnost proniknout tím hlouběji do jazyků cizích. Tomu slouží především právě typologické zkoumání, neboť se stále zabývá srovnáváním jazyků mluvnicky vzdálených. Kdo se učí např. čínsky nebo turecky anebo arabsky a přitom je typologicky nezkušený, obtížně chápe odlišné vlastnosti těchto jazyků. Jsou mu nepříjemným balastem.“*

Typologie mu může usnadnit pochopení těchto zvláštností v celé jejich souvislosti.“

Budeme-li postupovat podle Skaličkova modelu, ale ve směru od cizích jazyků k češtině, měly by být největší rozdíly při výuce zahraničních studentů dány tím, zda zprostředkující jazyk je flexivní, nebo neflexivní.

Toto mohu podložit přímou praxí, ve které se ukazuje, že skupiny studentů, kteří mají zkušenost se skloňováním a časováním, dělají větší pokroky ve studiu českého jazyka. (Na základě mé výuky 300 rusky hovořících studentů a výuky 30 anglicky hovořících studentů.)

Počáteční fáze studia flexivního jazyka není pro Slovana zdaleka tak obtížná jako pro Neslovana, protože může zpravidla velmi brzy dosáhnout komunikativní úspěšnosti. Je také možné rychleji přejít k práci s autentickými texty. Pro potřebnou lingvistickou terminologii postačí překladový slovník. Zvláštní pozornost je však třeba věnovat vysvětlení vztahů jednotlivých útvarů národního jazyka (napětí spisovnost – nespisovnost), protože ve slovanských jazycích není situace stejná.

(K některým problémům výuky češtiny jako cizího jazyka, 2007)

6.3 AGENTURA GOSTUDY

Agentura GoStudy (www.gostudy.cz) působí na českém trhu od roku 1998. Působí ve třech městech České republiky – v Praze, v Brně a v Ostravě.

Agentura pomáhá studentům-cizincům:

- se získáním studentského víza
- s nostrifikací jejich zkoušek a diplomů
- s ubytováním v ČR
- se studiem českého jazyka
- s přípravou na přijímací zkoušky na české vysoké školy
- poskytuje mladým lidem ze zahraničí komplexní služby spojené s pobytem v ČR

Agentura vlastní status ALTE Institutional Affiliate. Tento status vyjadřuje fakt, že závěrečné certifikáty z kurzů v GoStudy potvrzují úroveň jazyka cizince dle platných mezinárodních požadavků (např. SERR).

Cílovou skupinou pro studium v GoStudy jsou:

- studenti závěrečných ročníků středních škol zemí Společenství nezávislých států, kteří se chystají k přijímacím zkouškám na vysoké školy
- studenti vysokých škol, kteří chtějí svá studia dokončit v České republice
- absolventi vysokých škol v zemích Společenství nezávislých států, kteří chtějí pokračovat v dalším studiu (bakalářském, magisterském) v České republice
- mladí lidé do 30 let, kteří se chtějí dobře naučit český jazyk a žít nebo pracovat v České republice.

Státní univerzity, na jejichž přijímací zkoušky se nyní se studenty připravují, jsou:

- Lékařská fakulta Univerzity Karlovy
- Filosofická fakulta Univerzity Karlovy
- Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy
- Vysoká škola ekonomická
- České vysoké učení technické
- Vysoká škola zemědělská
- Hudební akademie múzických umění

Některé z těchto fakult připravují vlastní přijímací testy pro zahraniční studenty (*Lékařská fakulta, Vysoká škola ekonomická, Filosofická fakulta*). U ostatních je podmínkou přijetí cizince složení přijímací zkoušky v českém jazyce (*stejně jako pro české studenty*).

Zkoušky se obsahově výrazně liší, většinou jsou lexikálně i stylisticky zaměřené na obor, na který se student hlásí. Vysoká škola ekonomická sestavuje již po několik let test výhradně na prověření slovní zásoby studenta, na schopnost porozumění psanému i slyšenému textu. Naproti tomu např. Hudební akademie múzických umění a částečně Lékařská fakulta UK se zaměřují na znalost gramatiky (*vzorový test Vysoké školy ekonomické je dostupný na internetu – viz seznam použité literatury, testy z Lékařské fakulty i Hudební akademie múzických umění vlastním, získala jsem je na základě osobní žádosti na příslušných katedrách a není možné je dále rozšiřovat*).

Jaká bude úspěšnost studentů při přijímacích řízeních není zatím možné odhadnout. Má zkušenost však ukazuje, že studenti, kteří se během kurzu zapojují do života české společnosti, pronikají do českého jazyka rychleji a dříve začínají bez větších obtíží komunikovat. U mých studentů tomu tak bylo u všech, kteří bydleli na českých kolejích nebo v bytech s Čechy (tj. celkem 42 ze 65 studentů).

6.3.1 NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMY PŘI VÝUCE

- **vysoká absence některých studentů**

Povoleno je 20 procent absence z celkového počtu hodin kurzu. Na splnění tohoto požadavku dohlíží i cizinecká policie. Pokud student toto kritérium nesplní, není mu dovoleno skládat závěrečnou zkoušku.

- **vysoký počet studentů ve třídě**

Do jednoho kurzu se standardně zapisuje 15 studentů. Preferovala bych snížení počtu přibližně na polovinu. Každému studentovi by pak mohla být věnována adekvátní pozornost.

- **vysoký počet vyučovacích hodin v jednom dni**

Moje zkušenost ukazuje, že po pěti vyučovacích hodinách již studenti nedokáží udržet odpovídající pozornost a jsou unaveni. Domnívám se, že dostačující by byl počet čtyřech vyučovacích hodin.

- **nedostatek učebního materiálu**

Množství i kvalita učebních textů českého jazyka pro cizince se na českém trhu zvyšuje. Stále je však mnoho prázdných míst, která si jako lektoři musíme vyplňovat sami. Například pro rusky hovořící cizince je většina učebnic zcela nedostačující, obzvláště učebnice, jejichž zprostředkujícím jazykem je angličtina. Rusky hovořící cizinec postupuje v osvojování učiva rychleji, protože ruština je rovněž slovanský jazyk. To většina učebních textů nezohledňuje.

7 VÝZKUM

Název výzkumu byl stanoven ve shodě s názvem diplomové práce. To znamená: Specifika vzdělávání cizinců ze zemí bývalého SSSR v ČR

7.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu bylo **identifikovat největší problémy související se vzděláváním cizinců v ČR z pohledu konkrétních jedinců**. Při zadávání otázek v dotazníku byl kladen důraz na to, aby odpovědi zobrazily reálnou situaci studentů cizinců v České republice, kteří se aktuálně setkávali s problémy a povinnostmi popsány v teoretické části.

7.2 METODY

Pro daný výzkum byl vybrán dotazník. Dotazník byl sestaven pro tuto konkrétní diplomovou práci a vychází z několikaleté praxe v oboru. Při setkávání se studenty a z každodenní komunikace s nimi jsem získala potřebné podněty i návrhy zde prezentovaných možností odpovědí. U každé otázky byl výběr odpovědí pečlivě zvážěn tak, aby žádná možnost nezůstala nevyřčena. Otázky byly voleny uzavřené, většinou s jednou možnou odpovědí. Kde je možné volit více odpovědí nebo kde jsou otázky zadávány formou škály, pak tento fakt reflektuje graf, který bude uveden následně.

Otevřené otázky jsem nevolila cíleně, protože vzhledem k respondentům a jejich znalosti českého jazyka by mohly být zavádějící a mohlo by docházet k dezinterpretacím otázek i odpovědí.

Výsledky jsou prezentovány grafickou formou. Tabulku s konkrétní číselnou hodnotou výsledku příkládám jako přílohu (viz Příloha 2)

Dotazník vznikl na základě pětileté praxe se studenty, kteří v průběhu každého kurzu podobné otázky zodpovídají. Předkládané odpovědi v dotazníku se opakují nejčastěji.

7.2.1 VÝZKUMNÝ VZOREK

Dotazník byl zadáván během mnou vedené výuky na kurzech českého jazyka a rovněž byl distribuován internetovou formou (viz Příloha 1). Během výuky bylo zadáno 120 dotazníků během roku 2011 a 2012. Zde byla návratnost 120 ze 120. Plnou návratnost ovlivňuje fakt, že dotazník byl součástí výuky, pracovali jsme s ním před jeho vyplněním jako s textem v českém jazyce, seznamovali jsme se s jeho slovní zásobou atd. Nebylo tedy možné, aby ho některý ze studentů nevyplnil.

Přes internet jsem zaslala dotazník 200 studentům návratnost byla 145 dotazníků. U 55 dotazníku bez odpovědi se jednalo o studenty, se kterými jsem nikdy neudržovala bližší kontakty po skončení jejich kurzu, nebo neuspěli při přijímacích řízeních a vrátili se zpět do své vlasti.

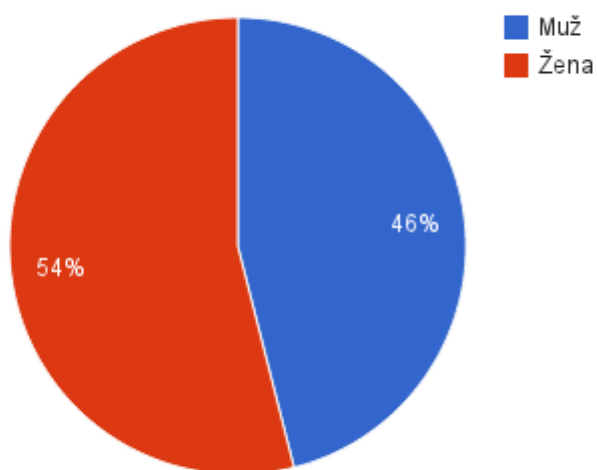
Celkem tedy ze 320 dotazníků byla návratnost 265.

Mezi studenty jazykových kurzů agentury GoStudy patří mladí lidé z bývalého SSSR, jejichž věková hranice je v rozmezí 17-28 let. Nepovažovala jsem za důležité tázat se v dotazníku na věk studenta, protože situace, ve které se v daný moment v České republice nacházejí, je totožná pro každý věk. Každý student na kurzu je zájemce o studium na vysoké škole v ČR. Rozdíl je jen ve výběru vysoké školy

a v požadovaném stupni vzdělání (bakalářský nebo navazující magisterský program).

Pohlaví studentů a jejich státní příslušnost jsou uvedeny v následujícím grafu a ve výsledcích dotazníkového šetření (viz Příloha 2). Můžeme tedy vidět, že zastoupení obou pohlaví je přibližně stejné.

Pohlaví

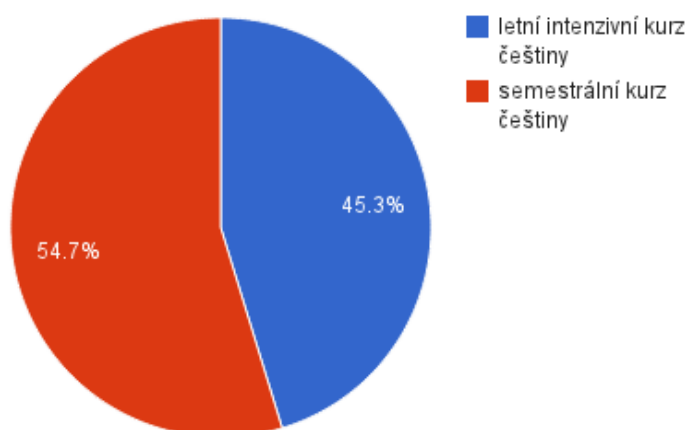

Graf 1: Pohlaví

V neposlední řadě považuji za nutné uvést, že všichni oslovení žáci byli seznámeni s účelem dotazníku a byli srozuměni i s faktem, že není nutné dotazník odevzdávat, pokud by si to nepřáli. U dotazníků zadávaných osobně při kurzu taková situace nenastala. Při internetové distribuci, jak již bylo uvedeno výše, ano.

V každé třídě se při výuce nachází 15-16 studentů. Osloveni byli studenti letních intenzivních kurzů i studenti semestrálních dlouhodobých kurzů (viz Graf 2).

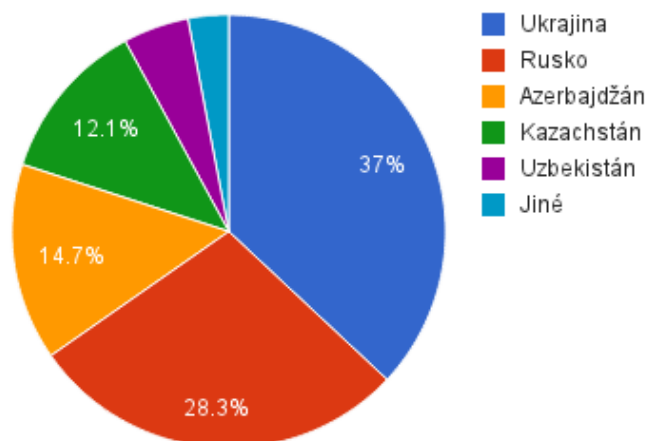
V agentuře GoStudy jsem studoval (nebo studuju)

Graf 2: Typ studovaného kurzu

Oslovení studenti pocházeli z různých zemí. Jejich rozložení uvádí následující graf (Graf 3) a obrázek (Obrázek 1).

Státní příslušnost

Graf 3: Státní příslušnost

Obrázek 1: Státní příslušnost

Dotazník nebyl zadáván prostřednictvím kolegů vyučujících, vždy jsem zadávala jen tam, kde jsem učila sama, popř. kde jsem suplovala výuku za kolegu.

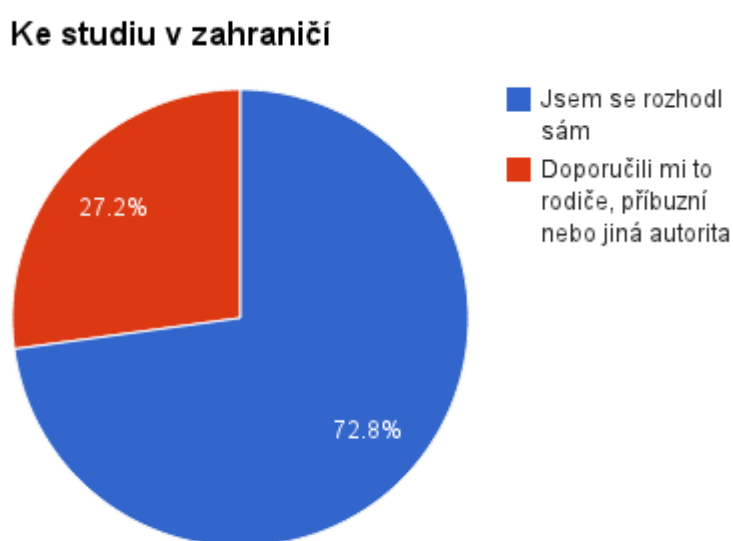
Z reakcí studentů bylo zřejmé, že je podobná aktivita zaujala nejen po stránce jazykové, ale většina z nich projevila i potěšení, že má česká společnost zájem o to, aby se na situaci studia cizinců v České republice provedly nějaké změny a minimálně o to, aby se zjistil jejich reálný pohled na danou problematiku.

Vyplnění dotazníku studentům při výuce zabralo necelé 2 vyučovací hodiny. Zde ovšem musíme přihlédnout k faktu, že dotazník byl podrobně rozebírán i po stránce slovní zásoby, aby studenti všemu rozuměli. Doplnovala jsem k tomu tedy i další slova a fráze a doba práce se tak prodlužovala. Ze zpětné vazby od studentů, kteří dotazník vyplňovali online (zde se jednalo již o absolventy kurzů, jejichž znalost jazyka je na vyšší úrovni) vyplynula doba vyplňování dotazníku přibližně 30 minut.

7.3 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

V dotazníku bylo zadáno 24 otázek. Celkově byl dotazník rozdělen do 5 tematických sekcí, které odpovídají tématům řešeným v teoretické části diplomové práce.

Předkládám výsledky jednotlivých otázek (viz následující grafy).

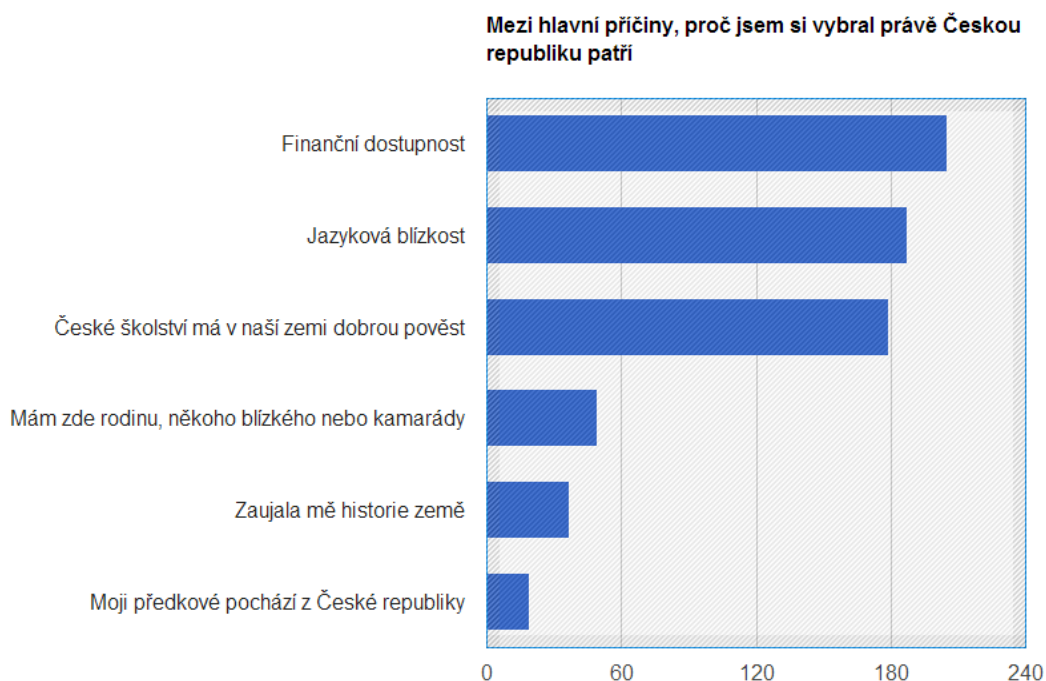

Graf 4: Motiv studia v zahraničí

Z grafu jasně plyne, že myšlenka odjet studovat do zahraničí většinou vznikla v hlavách samotných studentů. Domnívám se, že tento fakt plyne z toho, jaké možnosti jsou nabízeny dnešním studentům a zcela jistě i z faktů uvedených v kapitole 3 v teoretické části.

U studentů, kterým povinnost studia v zahraničí doporučili (nařídili) rodiče bývá dle mých osobních zkušeností často problém s motivací a ochotou ke studiu.

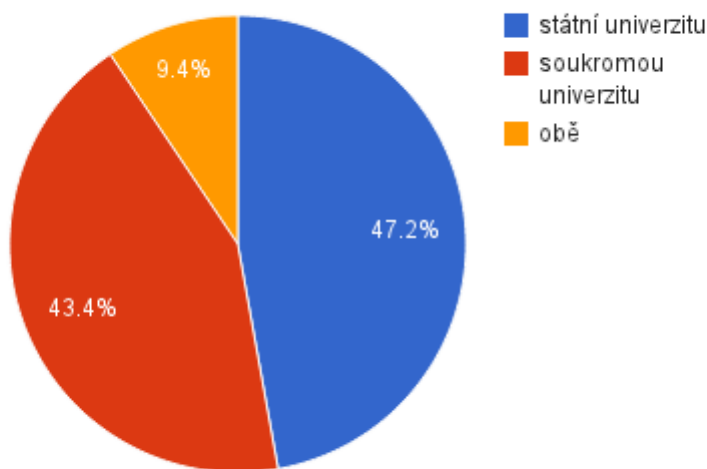

Graf 5: Příčiny výběru studia v ČR

Z tohoto grafu jasně vidíme, že mezi tři nejvíce rozhodující faktory výběru České republiky pro studium patří fakt, že studium a život v ČR je pro tento typ cizinců finančně dostupný, čeština jako slovanský jazyk má blíže k ruštině, která je stále aktivním jazykem ve všech zemích bývalého SSR a v neposlední řadě fakt, že české školství má v těchto zemích stále dobrou pověst. Ostatní vybrané faktory zdaleka nedosahují síly předchozích tří.

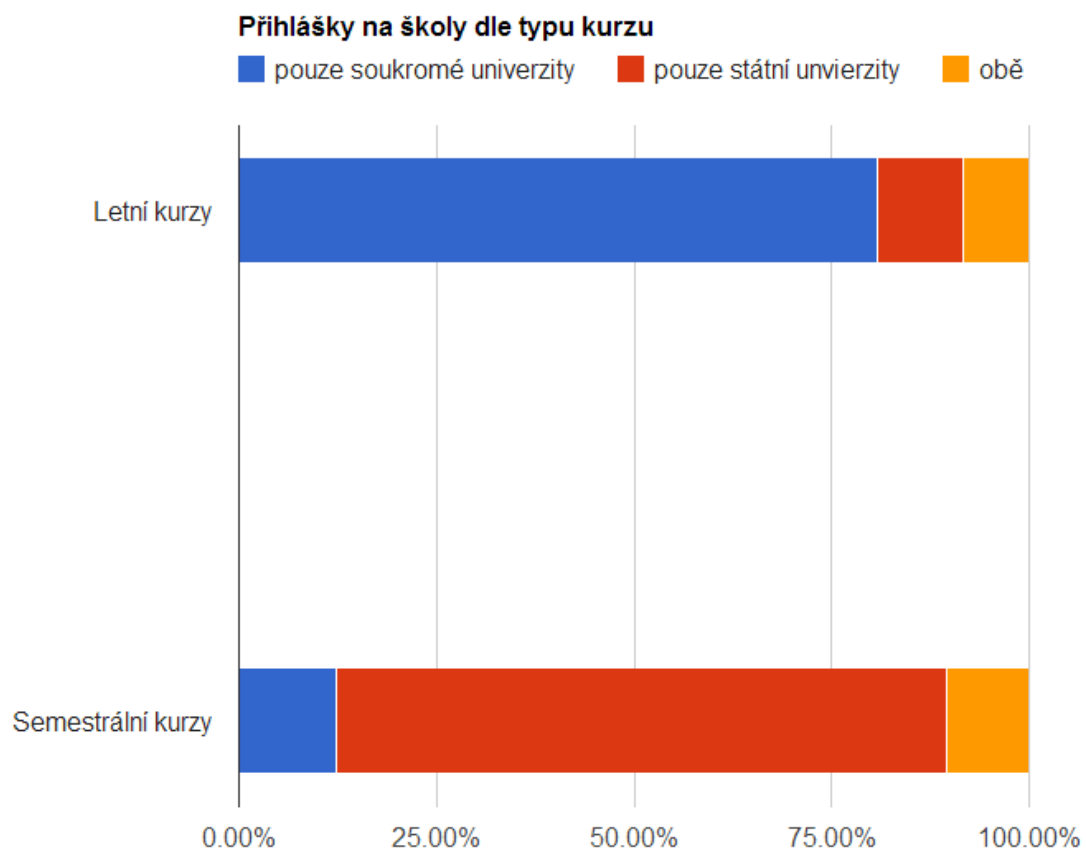
Po absolvování jazykového kurzu podávám přihlášku na

Graf 6: Typ univerzity

Z daného grafu vidíme, že poměr mezi státní univerzitou a soukromou univerzitou je přibližně na stejné úrovni. Je to dáno i faktem, že poměr studentů studujících v letních intenzivních kurzech a studentů studujících v kurzech semestrálních je rovněž vyvážený.

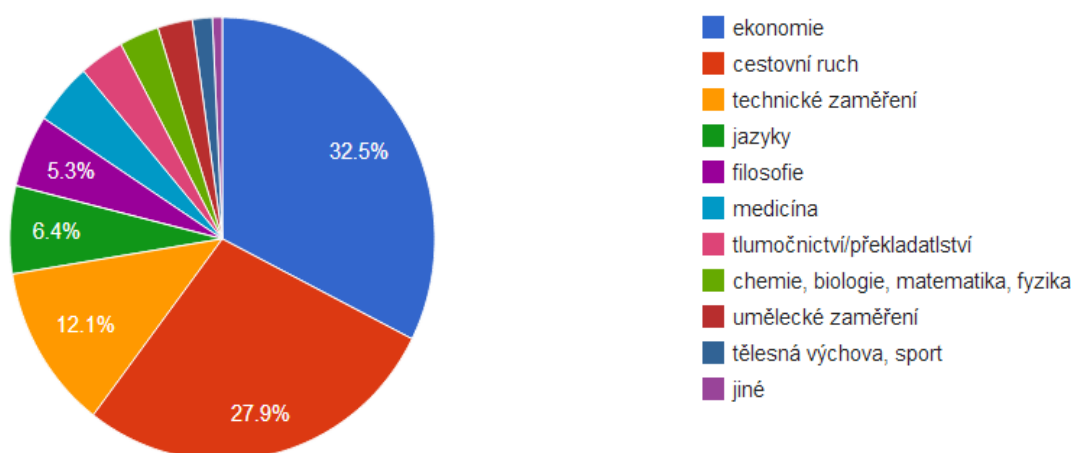
Z následujícího grafu vidíme (v návaznosti na graf 2), že studenti semestrálních kurzů vybírali převážně státní univerzity a studenti letních kurzů vybírali univerzity soukromé. Tato skutečnost je zcela logická, protože studenti po absolvování semestrálního kurzu ovládají český jazyk na vyšší úrovni (obvykle B2 dle SERR) a podstoupili minimálně půlroční přípravu na přijímací řízení vysokých škol. Mají tedy šanci uspět při náročnějších přijímacích testech státních univerzit.

Graf 7: Srovnání typu kurzu a výběru univerzity

Variantu „obě“ volí studenti, kteří nejsou ještě rozhodnuti nebo si soukromou univerzitu dávají jako „záložní variantu“.

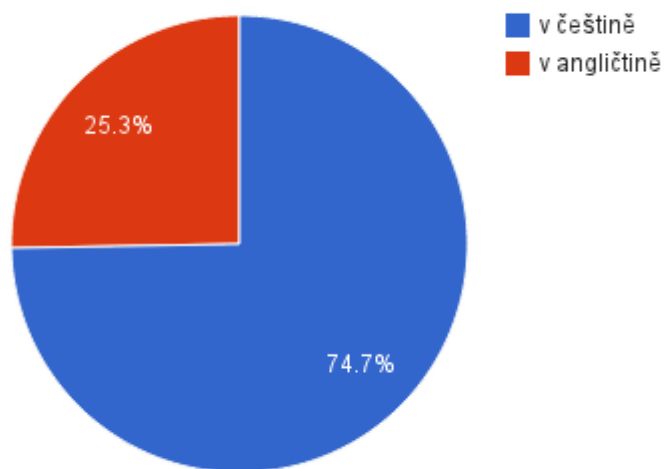
Školu kterého zaměření bych chtěl studovat (nebo již studuji)

Graf 8: Výběr studovaného oboru

Z grafu 8 je patrné, že studenti volí vysoké školy se zaměřením na ekonomii a cestovní ruch. Tyto obory jsou opravdu nejžádanější a i systém práce s jazykem na jazykových kurzech je tomu trochu uzpůsoben. Nejčastěji pracujeme se vzorovými přijímacími testy VŠE. Dále je tento fakt dán tím, že soukromé školy, které existují v ČR jsou převážně ekonomického charakteru. Proto část studentů, která volila možnost studia na soukromé škole z větší části vybírala i ekonomickou specializaci této školy. K nejčastěji vybíraným soukromým univerzitám patří dle interních statistik GoStudy Vysoká škola finanční a správní, Vysoká škola hotelová a Metropolitní univerzita.

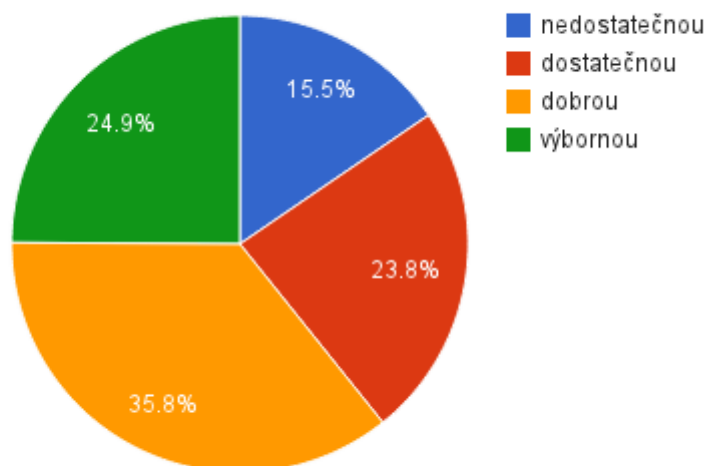
Studovat vysokou školu budu (nebo již studuji)

Graf 9: Jazyk studia VŠ

Téměř 2/3 respondentů volí studium univerzity v jazyce českém. Jak bylo řečeno v teoretické části, zahraniční student, který je schopný studovat v češtině, má finanční náklady na univerzitu stejné jako jeho český spolužák. Proto většina našich studentů volí studijní programy v češtině. Angličtinu volí studenti, jejichž znalost tohoto jazyka je velmi dobrá a jejichž finanční zázemí je nadstandardní. Nehledě na fakt, že respondenty byli studenti jazykového kurzu češtiny, který připravuje uchazeče na přijímací řízení českých univerzit. Z toho vychází předpoklad, že většina studentů má v plánu studovat v českém jazyce a výsledky dotazníku tento předpoklad jasně potvrzují.

Svoji znalost českého jazyka hodnotím jako

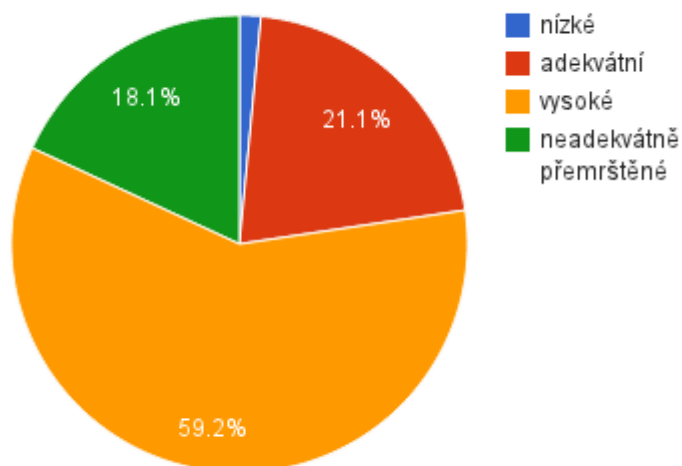

Graf 10: Úroveň znalosti českého jazyka

V tomto grafu se výrazně projevuje především sebevědomí studentů, protože pohled na skutečnost je zcela ze subjektivního úhlu pohledu studenta. Realita může být jiná. Zároveň skutečnost ovlivňuje i fakt, jestli odpovídal student probíhajícího, ještě nezakončeného kurzu, nebo student, který již kurz absolvoval a jeho znalost češtiny je pak mnohem lepší.

Srovnání s reálnou skutečností nebylo předmětem této práce. I tak je ale pozitivní zjištění, že hodnocení „nedostatečná“ volilo nejmenší procento studentů.

Požadavky vysokých škol na přijímací řízení hodnotím jako

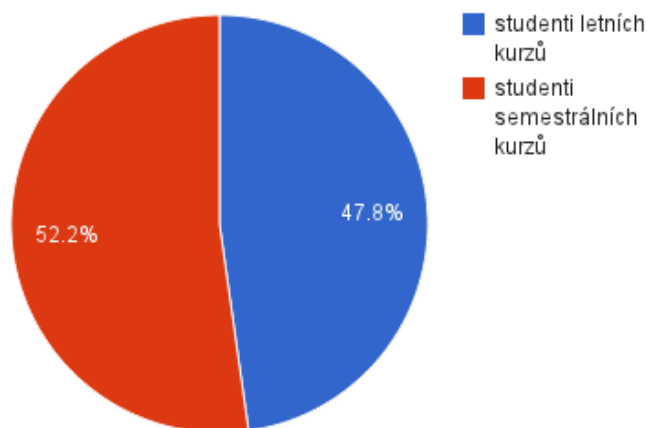
Graf 11: Požadavky VŠ

Graf 11 jasně potvrzuje skutečnost, že přijímací testy českých univerzit jsou na vysoké úrovni a studenti je většinově hodnotí jako těžké a požadavky jako vysoké. Mizivé procento studentů se domnívalo, že požadavky jsou nízké. Ostatní možnosti vyjadřují, že přijímací řízení je pro studenty náročná záležitost, která vyžaduje soustavnou přípravu.

Zajímavým zjištěním by byla souvislost mezi hodnocením požadavků jako vysokých a výběrem letního nebo semestrálního kurzu daným studentem.

Podíváme-li se však na následující grafy:

Požadavky českých vysokých škol hodnotí jako vysoké (z celkem 157)

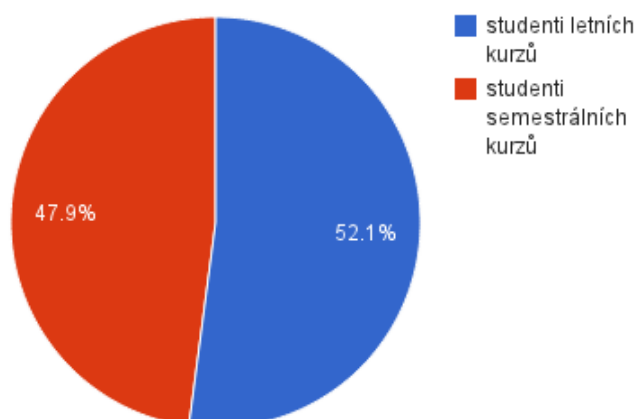

Graf 12: Srovnání typu kurzu a pohledu na požadavky VŠ

Vidíme, že studenti letních i semestrálních kurzů volili vysokou náročnost přijímacích zkoušek přibližně stejně. Po zvážení okolností se domnívám, že tento fakt souvisí s tím, že studenti letních kurzů vybírají soukromé univerzity (viz graf 7) a studenti semestrálních univerzity státní. Každé skupině se pak adekvátně k době studia českého jazyka zdají požadavky univerzity vysoké. Pokud student studuje český jazyk dva měsíce a volí soukromou univerzitu, kde zadávané přijímací testy jsou méně náročné než na univerzitách státních, i tak mu ale připadají náročné. Studentům s lepší znalostí českého jazyka po semestrálním kurzu však připadají požadavky státních univerzit také vysoké.

Požadavky českých vysokých škol hodnotí jako neadekvátní (z celkem 48)

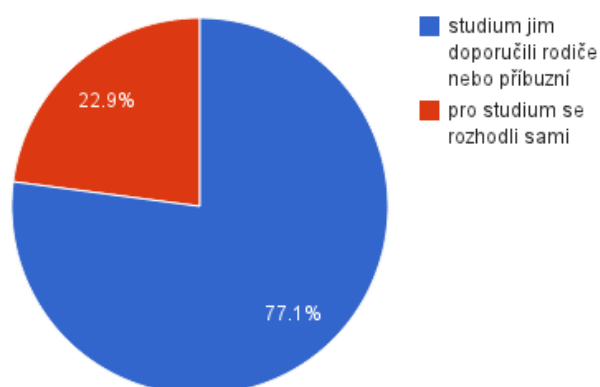

Graf 13: Srovnání typu kurzu a pohledu na požadavky VŠ

Není proto výrazným překvapením i graf uvedený výše, který se zaměřil na srovnání hodnocení požadavků jako neadekvátních u studentů letních a semestrálních kurzů.

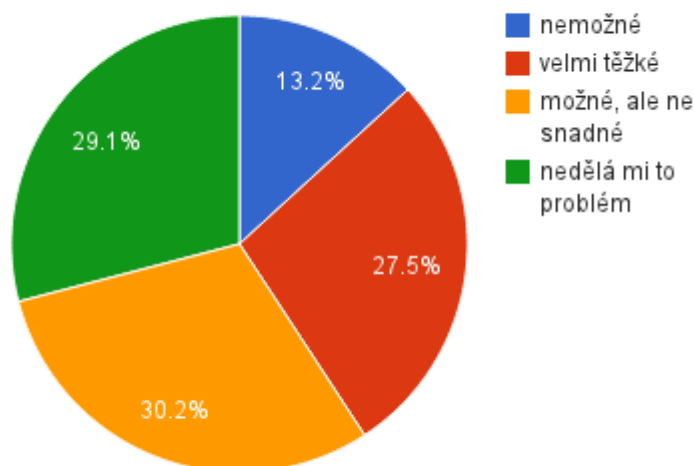
Zajímavějším zjištěním je graf uvedený níže, který jasně prokazuje vztah mezi hodnocením náročnosti přijímacího řízení a faktem, zda volba studovat v zahraničí byla studentova, nebo mu ji doporučil (nařídil) někdo z blízkých.

Požadavky českých vysokých škol hodnotí jako neadekvátní (z celkem 48)

Graf 14: Srovnání motivu ke studiu a pohledu na požadavky VŠ

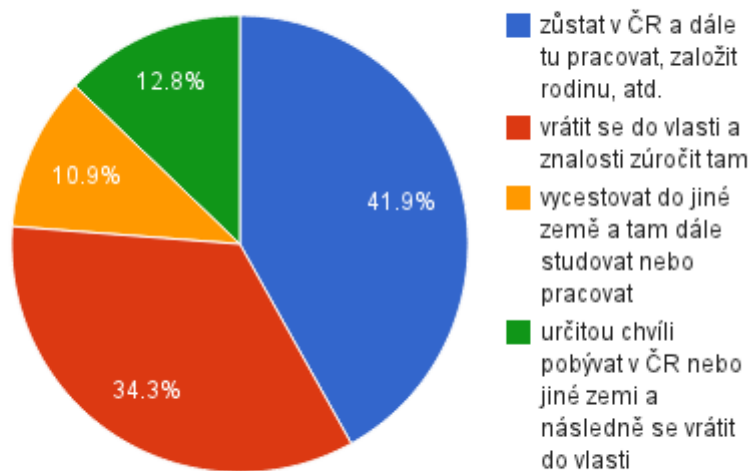
Navázat kontakt s Čechy (jako s rodilými mluvčími) je pro mě

Graf 15: Schopnost navázání kontaktu s Čechy

Graf 15 vyjadřuje skutečnost, že komunikace studentů ze zemí bývalého SSSR s českými občany není snadná. Je otázka, zda-li se příčinou nedostatečná jazyková vybavenost nebo určitá averze Čechů proti rusky hovořícím lidem. Podíváme-li se na graf 10, kde většina studentů hodnotí svou znalost češtiny dobře a podíváme-li se na graf 21, kde skoro každý student uvádí, že se setkal s určitou mírou diskriminace nebo nepřívětivosti ze strany Čechů, neviděla bych příčinu čistě v jazyce. **Zároveň tento výsledek hodnotím jako jeden z nejpalčivějších problémů existence zahraničních studentů ze států bývalého SSSR na českém území.**

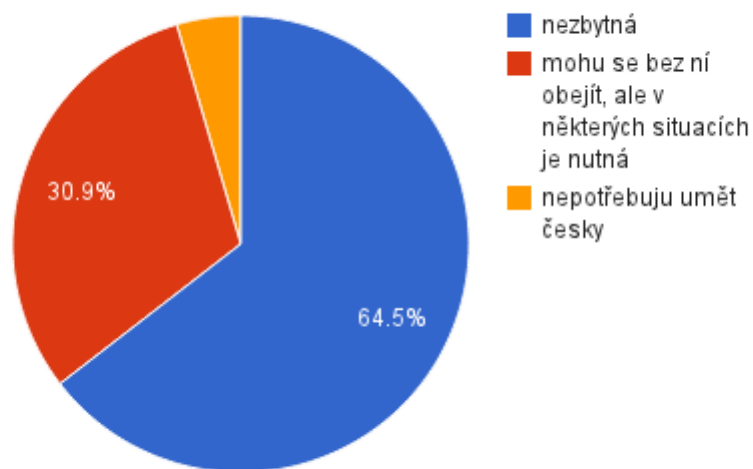
Po studiu v České republice plánuju

Graf 16: Plány po studiu

Vzhledem k výsledkům grafu 15 a 21 je zcela překvapivý výsledek grafu číslo 16. Většina dotazovaných zde uvádí, že by ráda zůstala v České republice po zakončení svého studia. Potvrdily se tak domněnky, že toto je dáno fakty uvedenými v kapitole 3 teoretické části práce.

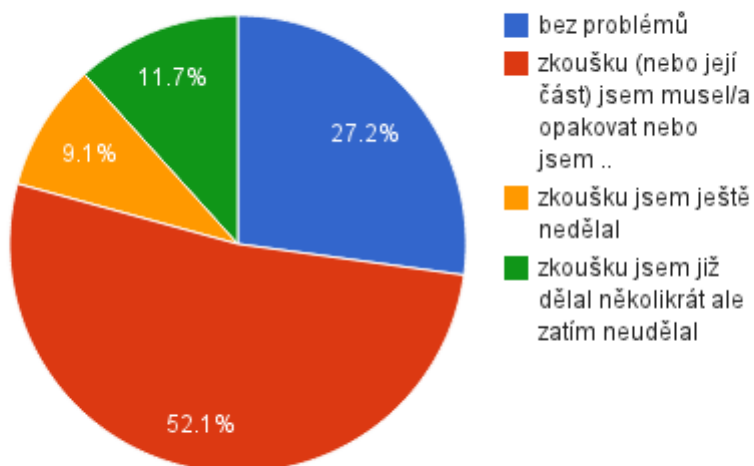
Domnívám se, že znalost českého jazyka je pro život v ČR

Graf 17: Důležitost znalosti českého jazyka

Výsledek grafu 17 nemůže být a není překvapivý. I ten, kdo bude studovat studijní program v anglickém jazyce bude nucen fungovat v každodenním životě v české společnosti. A vzhledem k tomu, že znalost jazyka majoritní společnosti se jeví jako jeden z nejvýznamnějších integračních faktorů, je tento výsledek zcela zřejmý. I když se mnozí čeští živnostníci snaží vyjít ruské minoritě vstříc ruskými nápisy a jídelními lístky, pro toho, kdo chce setrvat v naší zemi dlouhodobě je zcela nezbytné, aby ovládal alespoň střední úroveň jazyka (A2-B1 dle SERR). Pokud nechce zůstat izolován čistě ve své komunitě.

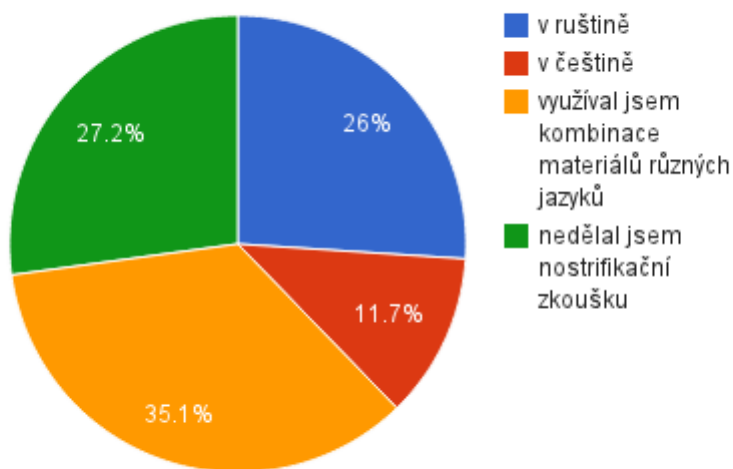
Nostrifikace diplomu nebo nostrifikační zkouška proběhla

Graf 18: Nostrifikace

Graf 18 se týká dotazníkového oddílu Nostrifikace. Její výsledek je zcela jednoznačný a to sice, že jasně ukazuje fakt, že pro většinu studentů je nostrifikační zkouška těžkou překážkou, jejíž překonání vyžaduje značné úsilí a velkou přípravu. **Tento výsledek vypichuji jako další důležitý problém při studiu zahraničních studentů v ČR.** Pokud nedojde k nostrifikaci diplomu, nemůže následně dojít ani ke studiu na vysoké škole, protože nostrifikace je nutná podmínka pro podání přihlášky na české vysoké školy.

Předměty stanovené pro nostrifikační zkoušku jsem studoval

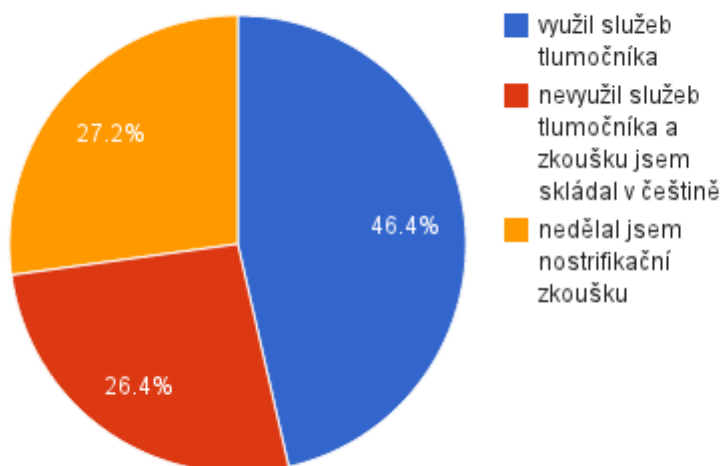

Graf 19: Jazyk studijních materiálů k nostrifikaci

Můžeme si všimnout disproporce ve výsledku grafu 18 a 19 v oddílu „nedělal jsem nostrifikační zkoušku“. Graf 19 uvádí mnohem vyšší procento studentů, kteří nedělali nostrifikační zkoušku. Je nutné si ale uvědomit fakt, že graf 19 hovoří čistě o zkoušce, zatímco graf 18 se zabývá nostrifikací celkově. To znamená, že ve výsledcích grafu 16 jsou zahrnuti i studenti, kteří podávali k nostrifikaci univerzitní diplom, ale nostrifikaci maturitní zkoušky tím pádem neabsolvovali.

Pozitivní informací je, že většina studentů využívá k přípravě na nostrifikační zkoušku studijních materiálů českých i ruských. Díky tomu tak rozšiřují svou slovní zásobu češtiny a nevědomky se tak rovněž připravuje na následné přijímací řízení na vysoké škole.

Při nostrifikační zkoušce jsem

Graf 20: Využití tlumočnicka při nostrifikaci

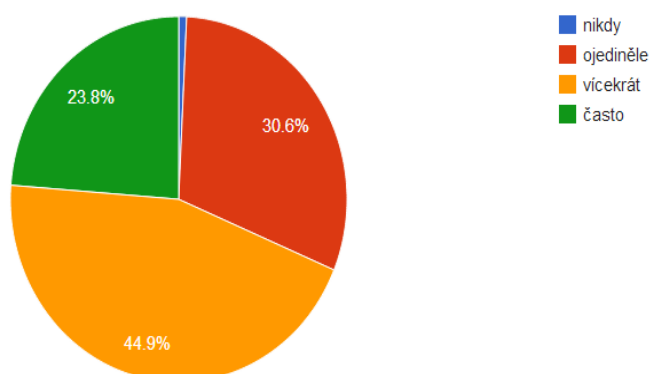
Zde vidíme zcela jasně, že většina studentů využila při nostrifikační zkoušce služeb tlumočnicka. Dané výsledky jsou lehce v rozporu s grafem 19, kde vidíme, že studenti se na zkoušku připravují i z českých materiálů. Pod tíhou situace pak zřejmě propadají nedůvěře v sebe sama a volí povolenou tlumočnickou službu. Nehledě na fakt, že nostrifikační zkoušky probíhají poměrně brzy po jejich příjezdu do ČR, kdy ještě studentova znalost češtiny nemůže být dostačující.

V rozporu s tímto však většina středních škol, které jsou pověřené k tomu, aby prováděly nostrifikační zkoušky, vidí přítomnost tlumočnicka nerada. Mají obavy z napovídání a nepřesného tlumočení studentovy odpovědi ve snaze mu pomoci. Domnívám se, že to není správný postoj. Dovolila bych si to přirovnat k zakazu tlumočnicka pro hluché. Pokud tato minorita má právo na služby tlumočnicka, které jsou podporovány státem, musí i cizinec mít právo využít této možnosti. Neproказuje přeci znalost

češtiny, ale dostatečnou znalost předmětu, ze kterého je zkoušen.

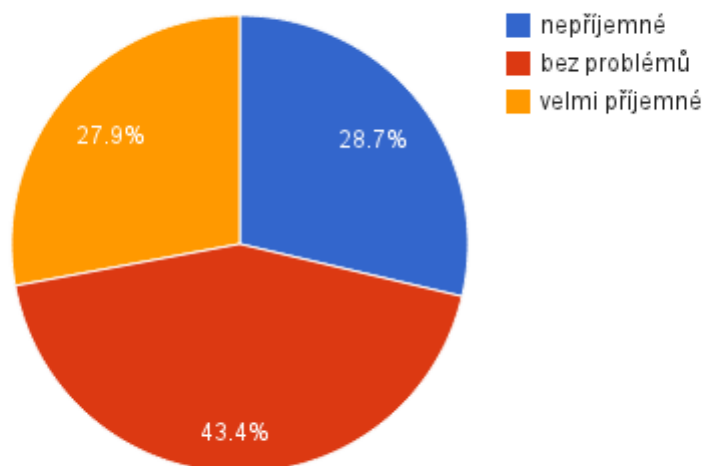
Při pobytu v České republice jsem se setkal s nepříjemným nebo dokonce diskriminačním chováním místních obyvatel, které souviselo s mou národností

Graf 21: Chování Čechů vůči cizincům

Grafem 21 se dostáváme do sekce „Pobyt v ČR“. Je zcela alarmující, že existuje jen mizivé procento těch studentů, kteří se nikdy nesetkali s nepříjemným nebo diskriminačním chováním obyvatel ČR. **Tento poznatek doplňuje výše zmíněné poznatky do seznamu největších problémů zahraničních studentů u nás.**

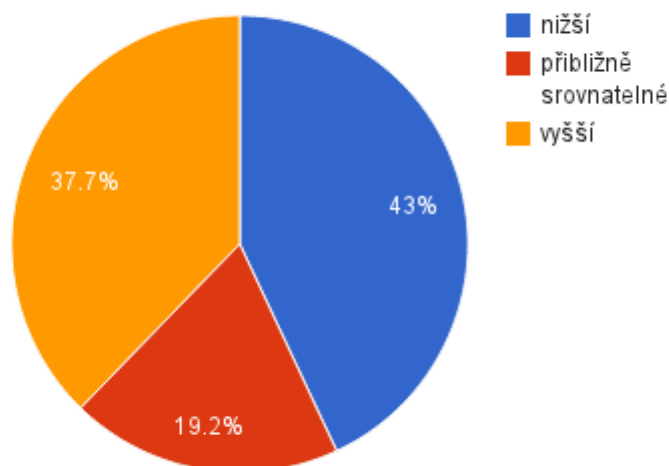
Jednání s policií a úřady bylo

Graf 22: Jednání na úřadech a policii

Jako velmi pozitivní pro Českou republiku hodnotím výsledek grafu 22 Odpovědi respondentů většinou uvádějí, že jednání s českou policií a úřady bylo bez problémů nebo dokonce příjemné. **Existuje však i zhruba 30 procent dotázaných, kteří toto jednání hodnotí jako nepříjemné a je našim úkolem zamyslet se nad tím, jestli by i toto procento nemohlo být menší.** Vezmeme-li v úvahu fakt, že dotazovanými jsou mladí lidé, kteří mají zájem o studium vysokých škol. Jejich úmyslem nejsou žádné nelegální práce a podvody v ČR.

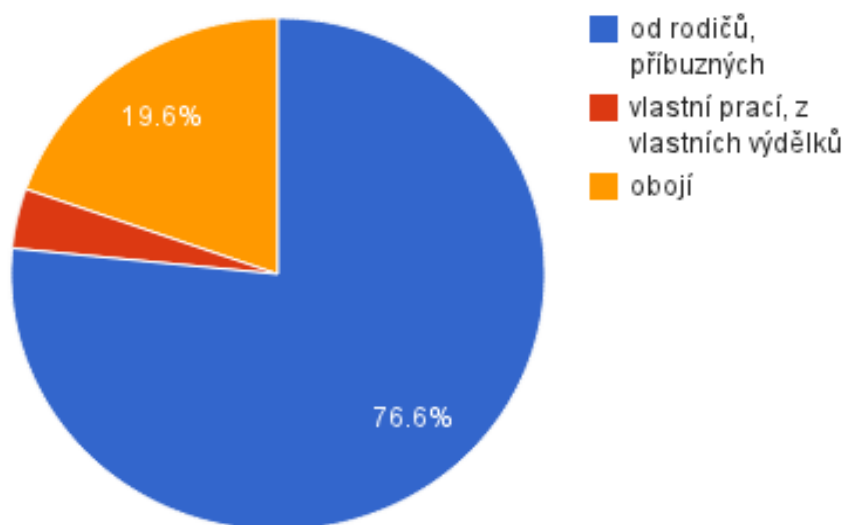
Životní náklady v ČR jsou ve srovnání s mou vlastí

Graf 23: Srovnání životních nákladů

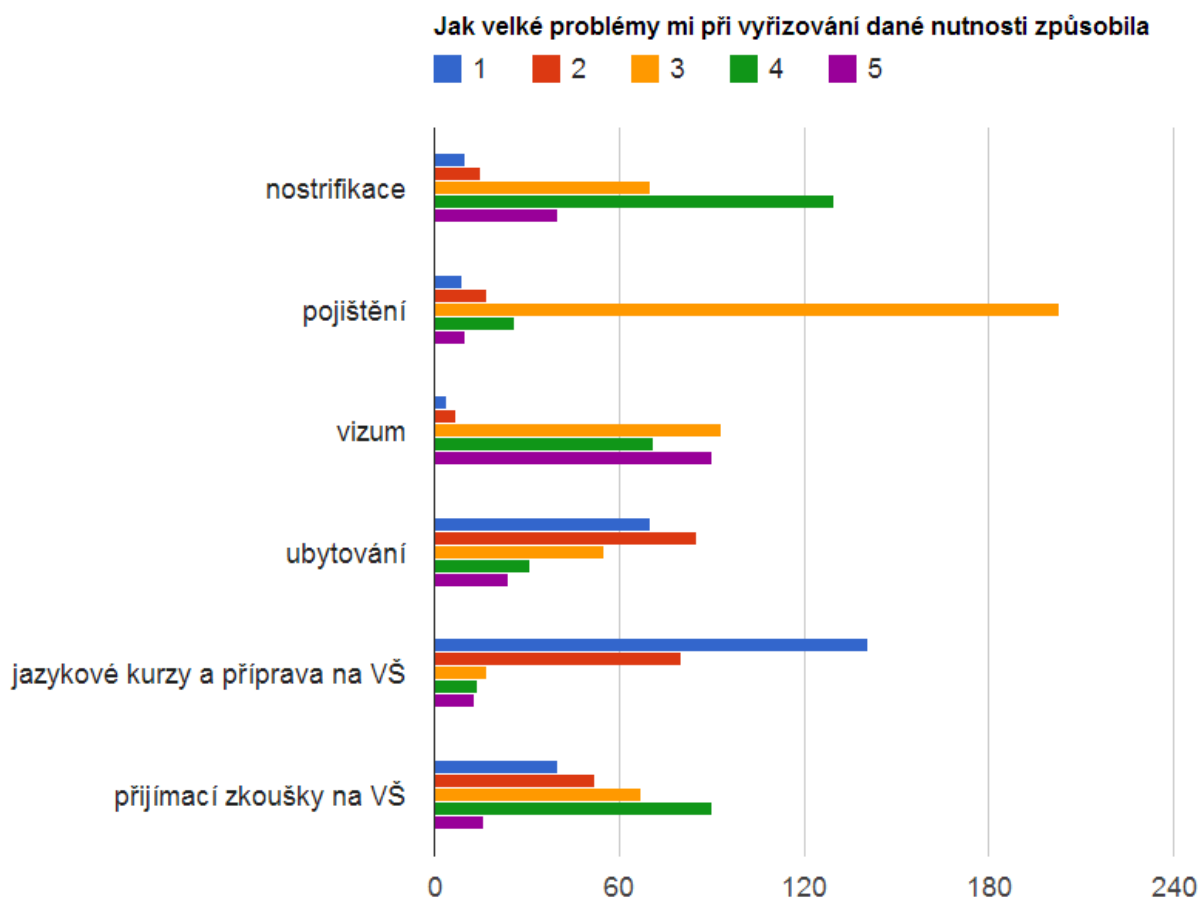
Výsledek tohoto grafu jasně plyne z poměru zemí zastoupených v dotazníku. Pokud se podíváme do tabulky (viz Příloha 2), jasně vidíme, že nižší životní náklady spatřují studenti, kteří pocházejí z Ruska a Azerbajdžánu, srovnatelné životní náklady vybrali studenti z Uzbekistánu, Kazachstánu a 6 studentů dalších národností. Vyšší životní náklady vybrali respondenti z Ukrajiny a 2 představitele dalších národností. Výsledek zcela odpovídá ekonomické situaci uvedených států ve srovnání s cenovou úrovní České republiky.

Finanční prostředky získávám

Graf 24: Zdroj finančních prostředků

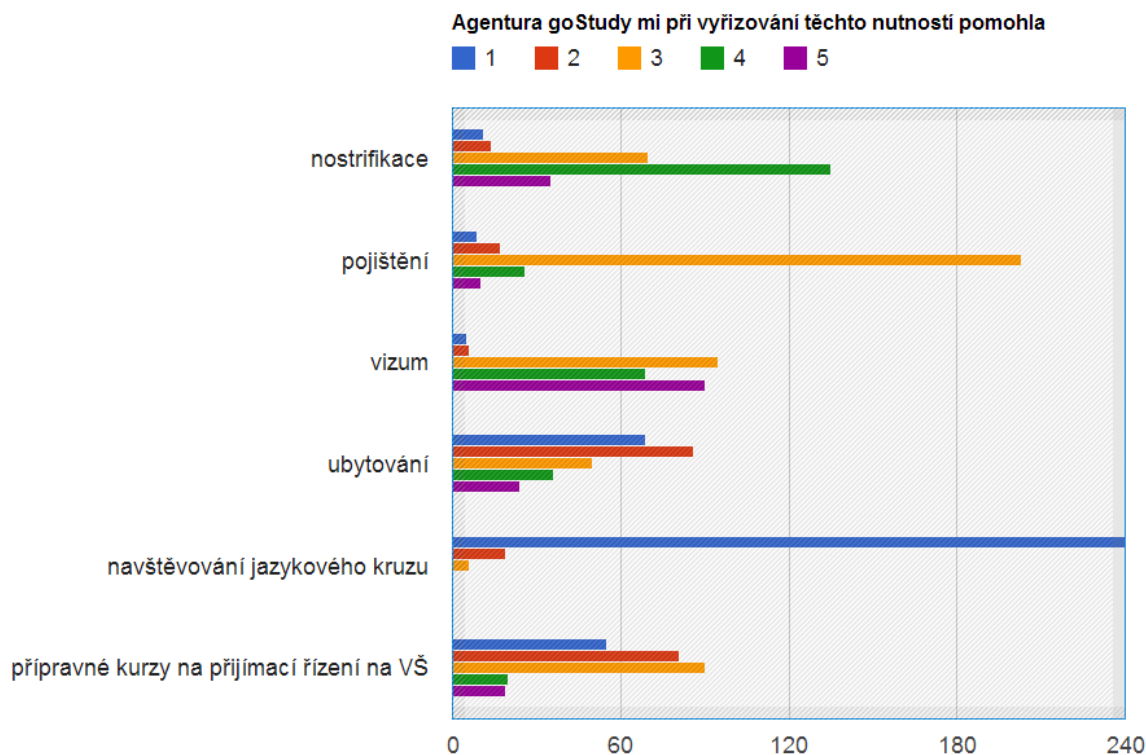
Graf 24 nenese překvapivý výsledek. Studenti, pokud přijíždějí na studentská víza do agentury GoStudy, nemají možnost legálně pracovat v České republice. Tuto skutečnost v agentuře velmi pečlivě sledujeme a kontrolujeme studentovu docházku do kurzu i trávení jeho volného času. Proto studenti, kteří uvádějí možnost obojí, jsou ti, kteří si nějaké peníze vydělali ještě při pobytu ve své vlasti nebo ti, kteří v ČR našli různé jednorázové nebo krátkodobé brigády. Takové brigády jsou jim obvykle poskytovány v ruských cestovních kancelářích nebo v restauracích, kde jsou majiteli jejich krajané.

Graf 25: Hodnocení problematičnosti vybraných nutností

Škála: 1= žádné – 5= velké

Z grafu 25 zcela zřetelně vyplývá, že nejvážnější problémy působí studentům získání víza, nostrifikační zkouška a přijímací zkoušky na vysokou školu. Získání pojištění studenti majoritně hodnotili stupněm 3. Tento fakt je jasně dán tím, že agentura GoStudy provozuje i pojišťovací firmu, která může v tomto směru studenty zabezpečit. Nicméně úkon není bez problémů, musí se řešit různé administrativní věci. Zcela jasně je viditelné, že položka s nejmenšími problémy jsou uvedeny jazykové kurzy a příprava na studium.

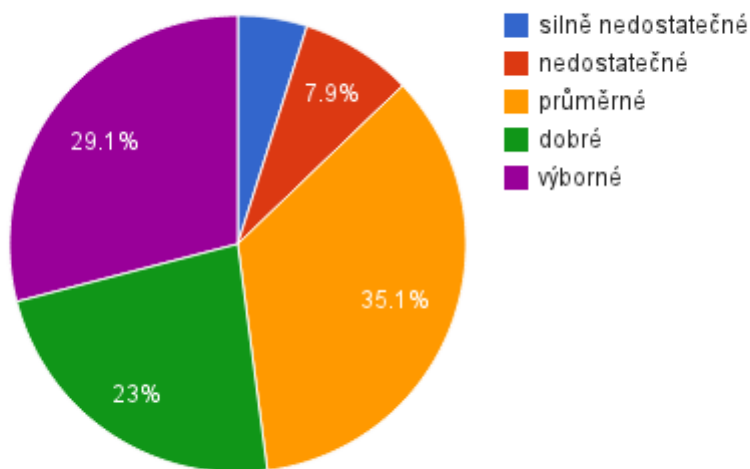

Graf 26: Míra pomoci GoStudy

Škála: 1 = maximálně – 5 = vůbec

Graf 26 navazuje na graf 25. GoStudy se zaměřuje na poskytování pomoci ve všech uvedených oblastech, které přinášejí studentům problémy. Zcela alarmující je zjištění u bodu „pojištění“, kde většina studentů volila hodnocení 3. Jak jsem již výše uvedla, agentura provozuje svoji pojišťovnickou firmu, a proto by měla být schopna v této otázce studentům pomoci nejvýrazněji. Studenti se domnívají, že nejméně jim agenturou bylo pomoheno v otázce víza. Tento fakt je ovlivněn tím, že mnoho studentů má problém vůbec s jeho získáním. Go Study může vyřizovat dokumenty a nutné náležitosti pro vydání víza. Samo rozhodnutí je však vždy na konzulárním úřadu ČR v příslušné zemi nebo na úřadech přímo v ČR.

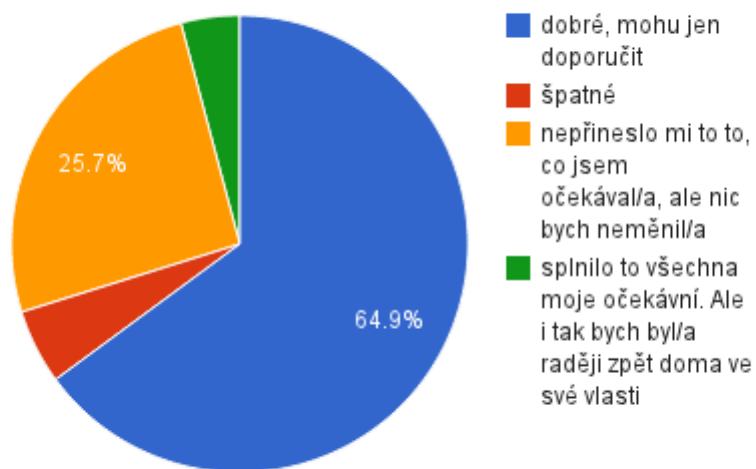
Celkově služby nabízené agenturou GoStudy hodnotím jako

Graf 27: Hodnocení služeb GoStudy

Výsledek grafu 27 je patrný na první pohled. Většinově studenti hodnotí služby agentury GoStudy dobře. Je třeba se zamyslet na žlutou částí grafu, tedy nad hodnocením „průměrně“, jestli by procenta této části nebylo možné přesunout do části zelené a fialové. Tedy zlepšit činnost agentury tak, aby více studentů volilo ty pro nás nejlepší možnosti.

Rozhodnutí studovat v zahraničí hodnotím s odstupem času jako

Graf 28: Celkové hodnocení rozhodnutí studovat v zahraničí

Poslední graf uvádí skutečnost, že i přes všechny překážky, které studentovi stojí v cestě, pokud chce studovat na univerzitě v České republice, je většina studentů se svým rozhodnutím spokojená a ničeho nelituje.

8 PROBLÉMY A NÁVRHY JEJICH ŘEŠENÍ

Výsledky dotazníkového šetření jasně poukazují na několik vážných problémů zahraničních studentů v ČR.

Předkládám jejich shrnutí:

- a)** diskriminace ze strany českého obyvatelstva, nepříjemné chování Čechů vůči cizincům (hlavně rusky hovořícím) (graf 21)
- b)** problémy s navázáním kontaktu s Čechy a udržení komunikace s nimi (graf 15)
- c)** těžkosti při skládání nostrifikačních zkoušek a jejich opakované skládání (graf 18)
- d)** problémy při získávání víza (graf 25)
- e)** vysoké požadavky českých škol při přijímacích řízeních (graf 11)

Mezi problémy lehčího charakteru řadím:

- a)** problematičnost s jednáním na úřadech (graf 22)
- b)** zlepšení služeb agentury Go Study (graf 26)

Diskriminační problémy a neochota českého obyvatelstva vstupovat do interakce s rusky mluvícími cizinci je dána historickým kontextem Čech a současným chováním některých rusky hovořících turistů v ČR (viz teoretická část práce). Může dojít k zlepšení situace za předpokladu, že lidé budou seznamováni s jinými kulturami, s jejich zvyky a tradicemi, s jejich mentalitou. Domnívám se, že zavádění multikulturní výchovy do škol (pomocí RVP) je více než důležitá věc. Ta však sama o

sobě nepřinese efekt, pokud k ní nebudeme přistupovat tvořivě a prakticky. Mladí lidé v České republice by měli mít přístup jak k teoretickým poznatkům získávaným prostřednictvím výuky, tak by měly být vytvářeny příležitosti pro setkávání se s „cizím, jiným a odlišným“. Není to ostatně jen otázka cizinců ale i ostatních lidí „jakkoliv jiných“. Výše uvedené problémy a) a b) jdou „ruku v ruce“. Nevraživost lidí vede k tomu, že nevstupují se studenty do komunikace, studenti se bojí komunikace, protože neovládají dokonale český jazyk a tak vyhledávají svoje krajany.

Jako jedno z možných řešení problému b) jsem při výukových kurzech zvolila tzv. „konverzační večery“. Na takový večer jsou pozváni studenti jazykových kurzů a adekvátní počet Čechů (mých přátel). Setkání je pořádáno obvykle někde v kavárně, vinárně nebo v podobném prostředí. Všichni spolu potom konverzujeme na různá témata, která jsou na začátku navozena lehce uměle, s přibývajícím večerem vznikají zcela přirozeně. Při těchto setkáních dochází k interakci mezi Čechem a cizincem, prospěch z toho mají oba. Čech se seznamuje s jinou kulturou a zjišťuje, že jeho předsudky nemusí být založeny na pravdě. Cizinec procvičuje český jazyk a získává nové kamarády Čechy. Takto vytvořené kontakty mnohdy pokračují dále bez mého zásahu. V době existence internetových sociálních sítí není problém navázaný kontakt dále udržovat.

Dále využívám možnosti vodění Čechů přímo do výuky českého jazyka v kurzu. Oslovuji známé, kteří by mohli pro studenty být něčím zajímaví – např. absolventi univerzit, které si studenti vybrali, lektoři dalších zájmových aktivit atd. Při kontaktu s nimi mohou studenti procvičovat jazykové jevy a slyšet český jazyk z úst dalšího člověka

(nikoli lektora, který svůj projev hlídá jen na spisovné úrovni)

Možnost využívání sociálních sítí typu Facebook bych ráda zmínila jako další možnost pro zahraniční studenty, jak hledat české známé a kamarády.

Shrnutí návrhů možných řešení (zmírnění) problémů a) a b):

- a) Zavedení a APLIKACE multikulturní výchovy (nejen do základních škol)
- b) Vytváření možností setkávání se studentů s Čechy (nejlépe ještě v rámci přípravných kurzů). Ideálně na neformální půdě a v neformální situaci.
- c) Využívání sociálních sítí a internetové komunikace. S ohledem na rizika, která z toho plynou (nespisovnost jazyka, zvláštnosti internetové komunikace, možnost obelhání studenta druhou stranou)

Problém d) – těžkosti při získávání víza – je problém, který je dlouhodobý a plyne ze špatné zkušenosti České republiky s některými cizinci. Mnoho občanů bývalého SSSR přijíždí do České republiky za účelem nelegálního obchodování, nelegálního pobytu, trestné činnosti atd. (viz údaje dostupné na www.csu.cz). Řešení tohoto problému je ve vzájemné spolupráci zúčastněných stran. Domnívám se, že úřad by měl individuálně posuzovat každého žadatele a zamýšlet se nad jeho možným přínosem pro naši republiku. Obzvláště ve chvíli, kdy kvalifikovaní čeští pracovníci odcházejí dále na západ.

Například dle Šiškové (2008) je nezanedbatelný i pozitivní vliv imigrace na demografickou situaci: V ČR zaznamenáváme negativní demografický vývoj a pozvolný pokles počtu ekonomicky aktivních obyvatel, tedy do budoucna stále problematičtější schopnost dotovat ekonomiku z vlastních populačních zdrojů. Zvažme i další skutečnosti - např. nezanedbatelný počet občanů ČR, zejména kvalifikovaných, nachází své uplatnění v zahraničí, investoři podporovaní státem nenacházejí v ČR dostatek zaměstnanců odpovídajících profesí.

Zahraniční žadatel by také měl přistupovat k žádosti o vízum zodpovědně a při ústním pohovoru se zamýšlet nad formulací svých odpovědí. Z mého pohledu je však řešení tohoto problému mimo sféru vzdělávání a učitele samotného.

Problém c) – nostrifikační zkoušky

Problematika nostrifikačních zkoušek a nostrifikací diplomů je široká. Problémy obvykle nenastávají při nostrifikacích vysokoškolských diplomů. Pokud student neuspěje s žádostí na jedné univerzitě, má možnost vybrat si jinou. Problémy nastávají při překladech sylabů absolvovaných předmětů atd., ale většinou zde vychází Česká republika vstříc.

Horší situace je při nostrifikačních zkouškách ověřujících znalosti studenta v rozsahu české maturitní zkoušky. Předměty, které určuje daná škola k nostrifikaci se vybírají podle počtu hodin daného předmětu, které student absolvoval ve škole ve své vlasti. Ke zkoušce se vybírají předměty, u kterých je počet hodin nejnižší. Nejsem si jistá, zda je toto kritérium nejšťastnější, vždyť i

v ČR si student k maturitní zkoušce volí předměty, ke kterým má pozitivní vztah a které ho baví.

Dalším velkým problémem je přítomnost tlumočnicka u této zkoušky. Školy se tlumočnicků obávají, protože mají pocit, že nepředávají celou informaci od studenta, pomáhají mu a doplňují znalosti za něj. Při existenci kodexu tlumočnicků ale taková situace není možná a nastávat by neměla. Chybu lidského faktoru samozřejmě nelze vyloučit, ale zároveň není možné diskriminovat studenta na základě nedostatečné znalosti češtiny, která by pokryla slovní zásobu odborných předmětů. Student má dokázat znalosti daného předmětu a potvrdit tak úroveň svého vzdělání, která odpovídá úrovni naší maturitní zkoušky.

V neposlední řadě vidím problém v nesjednocenosti zkoušejících škol. Je zcela známé, že pražské školy bývají mnohem náročnější a student často nostrifikační zkouškou neprojde. Odjede do jiného města ČR a tam při opakování zkoušky zkoušku bez větších problémů splní. Doporučila bych normatizovat požadavky a pravidla vykonávání nostrifikační zkoušky.

Navrhuji tedy

- a) Zvážit způsob vybírání předmětů, ze kterých skládá student zkoušku
- b) Akceptovat přítomnost tlumočnicka u zkoušky, stanovit však jasná pravidla takové služby
- c) Sjednotit normy pro skládání nostrifikační zkoušky po celé ČR

Dále pak odkazuji na zdroj: http://www.csvs.cz/csvs_sedv.shtml - jedná se o Středisko pro ekvivalenci dokladů o vzdělání, kde žadatel může nalézt mnoho užitečných informací.

Problém e) – vysoké požadavky českých univerzit při přijímacím řízení

Se stanoviskem, že jsou požadavky na přijímací řízení (nejen) pro cizince vysoké, mohu jen souhlasit. Zároveň však k tomuto bodu nenavrhuji žádné řešení. Domnívám se, že jednotné požadavky pro všechny plus zkouška z českého jazyka pro cizince jsou naprosto v pořádku a více než spravedlivé. Pokud student chce studovat daný obor v českém jazyce, musí být schopen rozumět přednáškám a seminářům a musí být schopen se orientovat v potřebných studijních materiálech. Pro studenty, kteří tohoto nejsou schopni, není na českých univerzitách podle mého názoru místo, bez ohledu na to, jestli jsou to Češi nebo cizinci.

Jedinou připomínku mám k nepoměru mezi požadavky soukromých a státních škol. To ovšem není otázka vzdělávání cizinců. Je to otázka vzdělávání každého studenta. Požadavky a úroveň škol by měla být srovnatelná bez ohledu na to, kde studujete.

Co se však týče samotného hodnocení požadavků studenty, jasně vidíme z předchozích srovnávacích grafů, že bez ohledu na soukromou nebo státní univerzitu, zkoušky se zdají být těžké vždy.

Vyjádření k lehčím problémům, které vyplývají z dotazníku je obsaženo výše, protože jedno závisí na druhém. Ne příliš dobré zkušenosti zahraničních studentů při jednání na úřadech je opět částečně podmíněno nevraživostí občanů ČR vůči těmto minoritám. Pokud se podaří odbourat v České republice strach a nedůvěru ze všeho cizího, aniž bychom viděli v každém cizinci nepřítele, odpadne z větší části i tento problém.

Agentura Go Study zlepšuje a rozšiřuje své služby prakticky každý den. Výsledky dotazníkového šetření jsem na pracovišti prezentovala a všichni zaměstnanci agentury teď pracují na tom, aby vše bylo ještě lepší.

Mezi body změn v blízké době patří:

- a) větší informovanost studentů o možnostech pojištění ještě před jejich příjezdem do ČR
- b) důslednější mapování docházky studentů do kurzů a na přípravy
- c) organizování volnočasových aktivit studentů i mimo jazykové kurzy, rozšiřování nabídky divadelních představení, výstav, koncertů a dalších kulturních akcí
- d) zavedení kontrolních testů pro všechny skupiny jazykových kurzů po určitém úseku studia a na základě jejich výsledků upravení studijních skupin tak, aby všichni studenti dosahovali maximálních výsledků
- e) zlepšení komunikace mezi všemi zaměstnanci navzájem, ne jen pedagogy mezi sebou

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zaměřuje na zatím ne zcela kompletně zpracovanou problematiku studia cizinců ze států bývalého SSSR na vysokých školách v České republice. Tato problematika je v dnešní době stále aktuálnější a její popsání a řešení jsou čím dál tím více žádaná.

Práce si kladla za cíl analyzovat a vyhodnotit kroky na pomyslné cestě od prvotního nápadu studenta studovat v ČR přes hlavní peripetie, které při této cestě musí překonat až po základní požadavky a nutnosti, které při ní musí splnit.

Tyto problémy byly analyzovány v osmi na sebe navazujících kapitolách, šesti teoretických a dvou praktických.

První kapitola definuje pojem národnostní menšina. Definice pojmů z různých zdrojů jsou uváděny pro sjednocení obsahu termínu, který je často využíván v celé práci. Dále popisuje pojem kultura a multikulturní výchova, což je rovněž nutné pro následné používání pojmů.

Kapitola druhá přináší výčet národnostních menšin ze států bývalého SSSR. Dále přináší charakteristiku dvou menšin vyskytujících se na našem území v nejhojnějším zastoupení. Je-li práce zaměřena na problematiku vzdělávání studentů právě z těchto zemí, musí být jasně stanoveno, o které země se jedná a jaká jsou jejich specifika.

Třetí kapitola se zabývá sociální integrací studentů z tzv. třetích zemí. Nejdříve opět definuje pojem integrace pro následnou práci s ním. Popisuje politiku vlády ČR při integraci cizinců a konkrétně popisuje, jakým způsobem je

možné integrovat studenty-cizince do života české společnosti.

Kapitola čtvrtá řeší právní náležitosti, které cizinec musí vyřídit, než může vstoupit na území ČR a další náležitosti, které musí vyřešit hned po příjezdu. Zabývá se z velké části novelou zákona o pobytu cizinců na území ČR. Novela přináší mnoho změn v oblasti ubytování, pojištění a víza pro cizince z bývalého SSSR.

Pátá kapitola se již zaměřuje na vzdělávání cizinců. Vypichuje problémy, které mohou nastat, nabízí seznam škol, na kterých mohou cizinci studovat, a zabývá se problematikou nostrifikačních zkoušek. Tato se později v kapitole sedm ukázala jako jedna z nejstěžejnějších otázek, které trápí studenta-cizince.

Kapitola šestá popisuje nutnost znalosti českého jazyka nejen jako integračního faktoru, ale i jako nutnosti pro získání trvalého pobytu. Přináší stručný, ale kompletní charakteristiku Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, bez jehož znalosti se neobejde nikdo, kdo se problematikou vzdělávání cizinců zabývá.

Kapitola sedmá začíná praktickou částí celé práce. Je v ní předloženo dotazníkové šetření, jehož cílem bylo najít nejpalčivější problémy studia a života zahraničních studentů z bývalého SSSR v České republice z jejich pohledu. Předpokladem bylo, že problémy, které z dotazníku vyvstanou, budou jasně korespondovat s problémy, které jsou nastíněné v teoretických kapitolách.

Nové skutečnosti, které ne zcela přímo plynou z části teoretické jsou hlavně problémy se získáváním víza do ČR a problémy se složením nostrifikační zkoušky. Dále pak vnímání požadavků na přijímací zkoušky českých univerzit jako velmi vysoké.

Ke všem těmto výsledkům jsou v kapitole sedm přiloženy grafy.

Osmá a poslední kapitola práce obsahuje návrhy možných řešení vzniklých problémů při vzdělávání se v České republice. Navrhuje například zavedení interakce Čechů a zahraničních studentů jazykových kurzů ještě v průběhu kurzu. Zde může být lektor nápomocný při organizaci tzv. konverzačních večerů a dalších akcí. Dále navrhuje standardizovat požadavky na nostrifikační zkoušku, které musí být jednotné po celé České republice.

Cíle diplomové práce části teoretické a praktické, tedy analyzovat, zmapovat a vyhodnotit jednotlivé kroky nutné ke studiu cizince v ČR, byly naplněny. Doufám proto, že práce bude sloužit jako zdroj informací pro všechny zájemce o tuto problematiku a bude sloužit k dalšímu podrobnějšímu rozpracování jednotlivých problémů, které nemůžou být zcela změněny jedním pedagogem. Domnívám se však, že cílem speciální pedagogiky by měla být cesta. Cesta k co nejlepšímu výsledku, který ovšem nevzniká z hodiny na hodinu ani ze dne na den.

POUŽITÁ LITERATURA

- BURYÁNEK, J.: *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro SŠ pedagogy*. Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, o.p.s., 2002
- ELMAN, J.: *V kouzelné zahradě jazyků aneb Jak studovat cizí jazyky*. Praha: Sobotáles, 2006. ISBN 80-86817-19
- HÁDKOVÁ, M., CAKIPALOGLU, I.: *Manuál pracovní skupiny Čeština pro cizince. Metodický materiál projektu SIM*. Praha: IPPP, 2008. ISBN 978-80-86856-44-5. Dostupné z:
<http://issuu.com/strediskasim/docs/hadkova-cakirpaloglu-cestina-pro-cizince>
- HÁDKOVÁ, M.: *Dítě-cizinec v české škole. Metodika tzv. komunikační integrace*. Praha: SIM, 2007
- HRONOVÁ, K.: *Čeština jako cizí jazyk*. Praha: Didakta, 2009. ISBN 80-7066672-2
- LAZAROVÁ, B., POL, M.: *Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole*, Praha: IPPP, 2002.
- PRŮCHA, J.: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R.: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon, 2009. ISBN 978-80-7419-023-0
- ŠÁRA, M. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Strasbourg: Council of Europe, 2001
- ŠINDELÁŘOVÁ, J.: *Sociokulturní zázemí žáků a studentů- imigrantů přicházejících ze zemí s odlišnou kulturou*. Ústí nad Labem, 2005
- ŠIŠKOVÁ, T.: *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2

- VÍTKOVÁ, M.: *Integrativní speciální pedagogika*.
Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9
- WALTEROVÁ, E.: *Kurikulum: Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0846-6

Časopisy a příspěvky:

- *AUPO*, Facultas Philosophica, Philologic, 2000, č. 72-, s. 145-149.
- ČECHOVÁ, M.- ZIMOVÁ, L. Začleňování žáků jinojazyčného původu do výuky češtiny. *Český jazyk a literatura*. 1999-2000, č. 4, s. 214-219. ISSN 0009-0786
- ČECHOVÁ, M.-ZIMOVÁ, L. Multietnická komunikace, zvláště ve škole. *Naše řeč*. 2001, č. 84, s. 57-62. ISSN 0027-8203
- DRBOHLAV, D. "Immigration and the Czech Republic (with Special Respect to the Foreign Labor Force)". *International Migration Review*. 2003, č. 37(1), s. 194-224.
- HRDLIČKA, M. K pojetí mluvnice v jazykové výuce. *Český jazyk a literatura*. 2002, č. 5-6, 52/2001, s. 128-134. ISSN 0009-0786
- HRDLIČKA, M. K problematice nabývání znalosti jinojazyčného kódu. *Časopis pro moderní filologii*. 2004, roč.86, č. 1, s.36-43. ISSN 0862-8459
- HRDLIČKA, M. Komunikační metoda a komunikativnost. *Český jazyk a literatura*. 2004-2005č. č. 3, roč. 55, s. 118-124. ISSN 0009-0786
- HRDLIČKA, M. O způsobech výkladu mluvnické látky. *Český jazyk a literatura*. 2003-2004č. č. 3, roč. 54, s. 119-123. ISSN 0009-0786

- SHAMSHUR, O., MALINOVSKA, O. "Ukrainian Migration in Transition". *The European Journal of Social Sciences*. 1994, č.7(2), s.165-176,.
- SKALIČKA, V. Typ češtiny. *Lingvistické čítanky III. Typologie- svazek I*. Praha, 1975, s.57
- ŠINDELÁŘOVÁ, J.: *Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu*, Acta Universitatis Purkyniana, Svazek 146, Ústí nad Labem 2008
- TRNKA, B. Význam funkčního jazykozpytu pro vyučování moderním jazykům. *Slovo a slovesnost*, roč. III, s. 241. ISSN 0037-7031
- UHEREK, Z. "Cizinecké komunity a městský prostor v České republice". *Sociologický časopis/Czech sociological review*. 2003, č. 39, s.193-216. ISSN 0038-0288

Sborníky a výzkumné zprávy:

- DRBOHLAV, D., LUPTÁK, M., JANSKÁ, E., BOHUSLAVOVÁ, J. Ruská komunita v České republice. In: *Výzkumná zpráva grantu MV č. j.: U-2115/99*). Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. 1999.
- DRBOHLAV, D., LUPTÁK, M., JÁNSKÁ, E., Šelepová, P. "Ukrajinská komunita v České republice". In: *Výzkumná zpráva projektu pro MV ČR*. Praha: Přírodovědecká fakulta UK v Praze. 1999.
- DRBOHLAV, D., LUPTÁK, M., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. Ukrajinská komunita v České republice. In: *Výzkumná zpráva grantu MV č.j.: U-2116/99*. Praha. Přírodovědecká fakulta UK. 1999.

- FINCKENAUER, O., VORONIN, Y. The Threat of Russian Organized Crime. 2001. Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/187085.pdf>
- HORÁKOVÁ, M., ČERNÁNSKÁ, D.: "Zaměstnávání cizinců v České republice. Část II. In: *Závěrečná zpráva z empirického šetření*. Praha. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. 2001
- HORÁKOVÁ, M., POLÍVKA, M., PFEIFER, P.: Nelegální zaměstnávání cizinců jako překážka v jejich integraci na trhu práce. In: *Metodické postupy užívané ke zkoumání fenoménu nelegální práce ve vybraných zemích*. Praha. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí 2001. 2001
- HORÁKOVÁ, M. "Zaměstnávání cizinců v České republice. Část I. Integrace cizinců na trhu práce v České republice". Praha. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí*. 2001
- K NĚKTERÝM PROBLÉMŮM VÝUKY ČEŠTINY JAKO CIZÍHO JAZYKA. Praha. ÚJOP UK. 1997
- LEONTYEVA, Y. "Pozadí výzkumu - přehled stavu zkoumaných komunit usazených v ČR. Ukrajinci." s. 23-31. In: DRBOHLAV, D., P. EZZEDINE-LUKŠÍKOVÁ, eds. *Výzkumná zpráva: Integrace cizinců v ČR*, 2004, s. 23-31.
- ČESKO. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. *Listina základních práv a svobod. In Sbírka zákonů*, Česká republika. 1996, roč. 1997, s. 115. Dostupný z <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=22426>>. ISSN 1211-1244.

- RABUŠIC, L., BURJÁNEK, A. "Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?". *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, výzkumné centrum*. Brno, 2003
- RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Část C, 6.4. Multikulturní výchova*. s.87 [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 2011-11-27]. Dostupné z <http://www.vuppraha.cz/index.php?op=sections&sid=9>
- REMKOVÁ, J. *Specifika výuky českého jazyka národnostních menšin v České republice*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta UK Katedra speciální pedagogiky

Internetové odkazy:

- AKCENT. Čeština jako cizí jazyk. International House Prague. *Akcent.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.akcent.cz/cz/p/222/cestina-jako-cizi-jazyk.html>
- ASOCIACE UČITELŮ ČEŠTINY JAKO CIZÍHO JAZYKA. [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.auccj.cz>
- BOHEMICA. Czech language and culture function. Dotazníky. *Bohemica.com* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://bohemica.com/dotazniky/cpic>
- CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. Postoje české veřejnosti k cizincům. CVVM, Sociologický ústav AV ČR. Dostupné online z http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf

- CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE. Ruská komunita. *Cizinci.cz* [online] [cit. 2011-10-04]. Dostupné z http://www.cizinci.cz/files/clanky/129/ruska_komunita.pdf
- CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE. Vybrané aspekty. *Cizinci.cz* [online] [cit. 2011-10-04]. Dostupné z http://www.cizinci.cz/files/clanky/710/Vybrane_aspekty.pdf
- CZECH KID. Czech kid [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.czechkid.cz/>
- CZECH. Veřejné a soukromé univerzity. *Czech.cz* [online] [cit. 2012-10-04]. Dostupné z <http://www.czech.cz/cz/Studium/System-skolstvi/Verejne-a-soukrome-univerzity/Ceske-vysoke-skoly-navstevuje-stale-vice-cizincu>
- CZECHSTUDY. Czech study [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.czechstudy.cz>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Život cizinců v ČR v roce 2011. *Czso.cz* [online] [cit. 2012-10-04]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1118-11>
- ČEŠTINA PRO CIZINCE. *Čeština pro cizince* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z http://cestina-pro-cizince.cz/?hl=cs_CZ
- DOMA V ČESKÉ REPUBLICE. *Doma v České republice* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.domavcr.cz>
- EURACTIV. *Euractiv* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.euractiv.cz>

- GENERÁLNÍ KONZULÁT ČESKÉ REPUBLIKY
V JEKATĚRINBURGU. *Podmínky studia cizinců na vysokých školách*. Mzv.cz [online] [cit.2012-11-06].
Dostupné z
http://www.mzv.cz/yekaterinburg/cz/kultura_a_skolstvi/podminky_studia_cizincu_na_vysokych.html
- INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Nostrifikace. *Inkluzivniskola.cz* [online] [cit. 2012-10-04]. Dostupné z
<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/nostrifikace>
- INTERNET PORADNA. Menšiny a cizinci. *Iporadna.cz* [online] [cit. 2012-11-06] Dostupné z
<http://www.iporadna.cz/mensiny/index.php>
- MEZINÁRODNÍ LETNÍ JAZYKOVÁ ŠKOLA. *Mezinárodní letní jazyková škola* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.isls.cz/cs/o-mljs>
- MIGRACE ONLINE. *Migrace online* [online] [cit. 2012-11-06] Dostupné z <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2131271>
- MIGRACE. Nostrifikace. [online] [cit. 2012-10-04].
Dostupné z
<http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/pi-vzdelavani/nostrifikace>
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A
TĚLOVÝCHOVY. Uznávání vzdělání. *Msmt.cz* [online] [cit. 2012-10-04]. Dostupné z
<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/uznavani-vzdelani>

- MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY.
Integrace. *Msmť.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. Biometrické údaje v průkazech o povolení k pobytu pro cizince z třetích zemí. *Mvcr.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/zmeny-od-kvetna-2011-biometricke-udaje-v-prukazech-o-povoleni-k-pobytu-pro-cizince-z-tretich-zemi.aspx>
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. Migrace na území České republiky. *Mvcer.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.mvcer.cz/migrace>
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. Změny v oblasti vstupu a pobytu cizinců na území ČR od roku 2011. *Mvcr.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/zmeny-v-oblasti-vstupu-a-pobytu-cizincu-na-uzemi-cr-od-roku-2011.aspx?q=Y2hudW09OQ%3d%3d>
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Opatření ke studiu cizinců v České republice. *Msmť.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.msmť.cz/vzdelavani/opatreni-ke-studiu-cizincu-v-ceske-republice>
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Referenční úrovně pro češtinu jako cizí jazyk. *Msmť.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.msmť.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>
- SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍ SE EMIGRANTY.
Sdružení občanů zabývajících se emigranty [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z <http://www.soze.cz>

- ÚSTAV JAZYKOVÉ A ODBORNÉ PŘÍPRAVY UK
V PRAZE. *Ústav jazykové a odborné přípravy v Praze*
[online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné z
http://www.ujop.cuni.cz/index_cz.html
- VARIANTY. Materiály pro učitele češtiny jako cizího
jazyka. *Varianty.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné
z <http://www.varianty.cz/index.php?id=16&item=37>
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Ruská národnostní
menšina. *Vláda.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné
z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=16155>
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Ukrajinská národnostní
menšina. *Vláda.cz* [online] [cit. 2012-11-06]. Dostupné
z <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=16155>
- VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. Ročenka
2007. *Vzp.cz* [online] [cit. 2012-10-04]. Dostupné
z http://www.vzp.cz/cms/internet/cz/Vseobecne/O-nas/Rocenky/rocenka_VZP_2007.pdf
- VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. Výroční
zpráva 2007. *Vzp.cz* [online] [cit. 2012-10-04].
Dostupné z
http://www.vzp.cz/cms/internet/cz/Vseobecne/O-nas/Vyrocní-zpravy-VZPCR/vyrocní_zprava_2007.pdf
- VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ. *Vstupní test
z českého jazyka pro cizince*. Kaj.vse.cz [online] [cit.
2012-11-06]. Dostupné z <http://kaj.vse.cz/pro-zajemce-o-studium/vstupni-test-z-cj-pro>
- VYSOKÉ ŠKOLY. *Podmínky studia na vysokých školách
v České republice*. Vysokeskoly.cz [online] [cit. 2012-
10-04]. Dostupné z
<http://www.vysokeskoly.cz/clanek/podminky-studia-na-vysokych-skolach-v-ceske-republice>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Státní příslušnost	70
-------------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj počtu cizinců s občanstvím RF	12
--	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví.....	68
Graf 2: Typ studovaného kurzu	69
Graf 3: Státní příslušnost	70
Graf 4: Motiv studia v zahraničí	72
Graf 5: Příčiny výběru studia v ČR	73
Graf 6: Typ univerzity	74
Graf 7: Srovnání typu kurzu a výběru univerzity	75
Graf 8: Výběr studovaného oboru	76
Graf 9: Jazyk studia VŠ	77
Graf 10: Úroveň znalosti českého jazyka	78
Graf 11: Požadavky VŠ	79
Graf 12: Srovnání typu kurzu a pohledu na požadavky VŠ	80
Graf 13: Srovnání typu kurzu a pohledu na požadavky VŠ	81
Graf 14: Srovnání motivu ke studiu a pohledu na požadavky VŠ.....	82
Graf 15: Schopnost navázání kontaktu s Čechy	83
Graf 16: Plány po studiu	84
Graf 17: Důležitost znalosti českého jazyka.....	85
Graf 18: Nostrifikace	86
Graf 19: Jazyk studijních materiálů k nostrifikaci.....	87
Graf 20: Využití tlumočníka při nostrifikaci	88

Graf 21: Chování Čechů vůči cizincům.....	89
Graf 22: Jednání na úřadech a policii	90
Graf 23: Srovnání životních nákladů	91
Graf 24: Zdroj finančních prostředků	92
Graf 25: Hodnocení problematičnosti vybraných nutností.....	93
Graf 26: Míra pomoci GoStudy	94
Graf 27: Hodnocení služeb GoStudy	95
Graf 28: Celkové hodnocení rozhodnutí studovat v zahraničí	96

PŘÍLOHY

Příloha 1 – dotazník zadávaný elektronicky pomocí aplikace Google documents

Příloha 2 – tabulka číselných hodnot výsledků dotazníkového šetření (excell)

Příloha 3 – CD obsahující totožnou verzi této diplomové práce